

Gândirea

LITERARĂ - ARTISTICĂ - SOCIALĂ

ANUL I. No. 2.
15 MAI 1921
Numărul 2 lei 50 b.
REDACȚIA ȘI ADMINISTRATIA:
CLUJ CALEA REGELE 38.
FERDINAND RO.

Cuprinsul

Corni vechi se scutură de rod	Lucian Blaga	Eroul necunoscut	Ion Alexandrovici
Decadența Stilului	Cezar Petrescu	Râsul verii	Ionel Teodoreanu
Scrisoare întârziată	Epilog	Boi și Plugari	D. Karnabatt
Miniaturi	Al. Al. Busuioceanu	Ideal	N. G. Tistu
Unei mâini	George Voevidca	Deprețierea monedară	Dan Rădulescu
Cei din urmă	Gib. I. Mihaescu	Odă Păcatului (M. Bobits)	trad. V. Al. George
Somnul	Demostene Botez	Cosmopolis	Iago
Avuzul	Emanoil Bucuța	Cărți și reviste. Cronica	
S'o rupt în sufletu-mi ceva	Ecat. Pitiș	măruntă	Desemne de Victor Ion Popa
Războiul			

GÂNDIREA

LITERARĂ, ARTISTICĂ, SOCIALĂ

Apare la 1 și 15 ale fiecărei luni

Redacția și administrația. Calea Regele Ferdinand No. 38, Cluj

ABONAMENTE: 1 an lei 60; 6 luni lei 35; 3 luni lei 20. — Lei 2:50 exemplarul. — Pentru instituții un an 120 lei. * * * * *

INSERTII ȘI RECLAME se primesc la administrația revistei, achizitori împuterniciți și toate agențiile de publicitate. * * * * *

REDAȚIONALE. Gândirea va face minuțioase recenzii tuturor lucrărilor trimise pe adresa noastră. Domnii autorii și casele de editură sunt rugate a trimite câte 2 exemplare. — Manuscrisele trimise nu se înapoiază. Primim bucuroși cronici asupra mișcării culturale, literare și sociale din toate ținuturile românești. * * * * *

BANCA AGRARĂ

SOCIETATE ANONIMĂ CLUJ

CALEA REGELE FERDINAND Nr. 36-38

(In casele proprii) * * * (Telefon Nr. 5-39 și 12-17)

CAPITAL SOCIAL LEI 50.000.000

(Banca împuternicită cu finanțarea reformei - agrare prin Decretul-Lege Nr. 4167 din 12 Septembrie 1919).

Execută tot felul de operațiuni de bancă

Primește depuneri spre fructificare } **cu 5% netto**
Primește depuneri în cont curent }
Cumpără și vinde monezi străine.
Finanțează întreprinderi agricole și industriale.
Emite scrisori fonciare.
Acoardă împrumuturi ipotecare cu anuități pe 10, 15, 25 ani.
Acoardă împrumuturi cambiale.
Acoardă împrumuturi pe gaj de efecte (lombard).
Acoardă împrumuturi pe mărfuri (varante).
Excontează cambii, efecte, cupoane, devize.
Secție specială pentru organizarea cooperativelor.
Secție specială pentru mașini agricole.
Secție specială pentru produse agricole.

Virimente directe de cont-curent cu toate băncile mari din țara și străinătate

REDAȚIA
ȘI ADMINI-
STRAȚIA :

CALEA
REGELE
FERDINAND

No 38.
CLUJ

Gândirea

LITERARĂ - ARTISTICĂ - SOCIALĂ

APARE LA 1 SI LA 15 ALE FIECĂREI LUNI
REDACTORI: CEZAR PETRESCU SI D. I. CUCU

ANUL, I

No. 2

15 MAI 1921

EXEM-
PLARUL
2 LEI 50

Decadența stilului

Sunt mai bine de patruzeci de ani, de când Brunetière sfătuia lectorul să deschidă cel dintâi roman căzut sub mână, să uite un moment desfășurarea intrigei, să citească o singură pagină la întâmplare, și să cerceteze conștiințios calitățile de limbă, construcția frazei și raporturile dintre cuvinte.

Era un exercițiu pe care îl repetase de zeci de ori și care întotdeauna îl înspăimântase. Căci întotdeauna fusese dureros surprins de tiparul banal, de formulele uzate și de matca vulgară în care toată acțiunea e turnată confuz, la întâmplare și la discreția celor mai absurde capricii. Se plângea atunci criticul francez de decadența stilului, de disprețul scriitorului pentru cel mai divin efort al creației literare, și de seninătatea cu care cei mai vestiți prozatori ai timpului turmentau „cette pauvre langue française”. Și aceasta o spunea îndată după moartea lui Flaubert și când frații Goncourt făceau încă școală..

Cu oarecare sfială am încercat a repeta experiența cu cărțile contemporanilor înscrși or nu în „Societatea Scriitorilor români”, Nu vom mărturisi concluziile. Citațiile ar supăra prea mulți. Dar o grabnică răsfoire a recentelor volume apărute sub oblăduirea celor două, trei case naționale de editură, va obosi credem și cel mai îndărătnic optimism. Concluziile lui Brunetière de acum patru decenii se pot verifica prea ușor; localizate la vremea și latitudinea noastră. Stilul e supus aceleiași torturi. Pentru prea mulți, el e încă o nepătrunsă taină, sau un simplu mit literar demn de cel mai desăvârșit dispreț. S'a spus că ne aflăm în pragul unei epoci de tranziție literară. Curentul neprecizat încă, ce străbate toată literatura vechiului continent ar fi găsit se pare un slab ecou și la noi. Nu ne gândim la va-

Corni vechi se scutură de rod.

*Corni vechi se scutură de rod în cimiter.
Mi-e sufletul bătrân — deodată cu pământul.*

*Prin gene și frunziș cad stropi de cer —
și-un soare sfânt și bun în păr mi se strecoară.*

*Culcată'n troscoțelul verde pe-un mormânt
tu pari o coardă'ntinsă aspru pe-o vioară.*

*Trimiți un tânăr svon de moarte pe cărare.
Tomnatic vânt pornește lunigei spre mare.*

Lucian Blaga.

ta clandestin introdusă de cei mai proaspeți cuceritori de glorie, care în lipsă de personalitate minunează lectorul cu o efitină erudiție de ultima oră. Farsori au existat în toate timpurile și fiecare nou curent literar, aci născut sau vămuit din altă parte, a săltat pentru un scurt timp, întotdeauna, aparițiuni amăgitoare. Ne gândim însă la germele aruncat de război în sufletul omenirii. El conține în embrion o revoluție care se va desăvârși în toate terenele deopotrivă. Sufletul omenesc nu mai poate fi același dinaintea anului 1914. Fermentul dospit cinci ani în noroiul tranșelor va naște o nouă literatură, după cum a spart matca vechilor alcătuirii sociale și după cum se va cristaliza într'o filozofie, alta, decât cea zețuită în cărțile trecutului.

Ei bine, cercetăm simptomele acestei tranziții literare și toată bunăvoința se izbește de un zid opac. Un asemenea proces de tranziție implică întotdeauna și o revoluție lingvistică, sfărmașirea vechilor clișee, creșterea tumultoasă a vocabularului și truda pentru a scăpa de vechea rutină secătuită de fermenti activi. Cuvântul și paza după o îndelungă uzare își pierde culoarea, se osifică și degenerază în expresiuni stereotipe și amorfe. Simptomele revoluțiilor literare în-

cep a se manifesta mai întâi prin străduința pentru a scăpa de această încheștare a mediocrității. Adevse se mărginesc la mijloace desesperate și de efect vremelnic. Dar de cele mai multe ori reușesc să îmbogățească pentru totdeauna literatura, deschizând o nouă fereastră către o bucată virgină de cer. Această trudă nu o descoperim în afară de rari excepții la cei mai tineri scriitori ai timpului nostru. Departe de a-i simți chinuți de dorința de a întineri un ritm proaspăt din cenușa răcită a tre utului; stilul celor mai bine coțai; prozatori e în plină decadență. Nu fiindcă scriitorul ar căuta înadins o rafinată simplificare. Ci din desăvârșita ignoranță a dinamicii estetice. Nu se scrie după manuale fără îndoială. Dar nici în disprețul celor mai elementare reguli ale scrisului. Stilul literar având înainte de toate un caracter social, nu poate stimula emoțiuni decât după legi de inducție simpatică, fixe și tuturor comune; — bine stabilite de psihologie, și cu respectul căroră numai, fraza și ideile devin organisme vii. Nu, o fi ideală formulă lui Spencer, care transmutând din morală în estetică calculul aritmetic al lui Bentham, cerea autorului să redea maximum de efect cu minimum de efort și reducea astfel inspirația și

arta la o meserie de laborator. Nu e de crezut însă că o operă de artă se poate crea chaotic și înconștient. Flaubert a sculptat două săptămâni prima frază din Salammbô — mai puțin de două rânduri. Dar ea rămâne pentru totdeauna fixată în amintirea cititorului. Însă acela ducea o luptă gigantică cu cuvântul. Într'una din cele din urmă scrisori (15 Februarie 1880) cerea editorului, răgaz de șase luni pentru a scrie ultimul capitol al celui din urmă roman; și aceasta cu teama că nu se va ține de cuvânt și că cele douăsprezece ceasuri de muncă zilnică nu-i vor fi indestule. În șase luni un scriitor național, bine văzut la casele de editură, poate oferi cel puțin două volume. E drept mai problematic eterne decât truditele cărți ale lui Flaubert...

Se va răspunde totuși: autorul lui Salammbô era un maniac al stilului. Credea într'o adevărată magie literară. Și apoi criticii au găsit că nu era nici prea inteligent. Geniul și talentul creiază înconștient, după o mecanică personală, iar intuiția ține loc și de știință și de muncă, laolaltă.

Hotărât nu. Ca dovadă anemiearea literaturii noastre. Aproape toți scriitorii ultimelor decenii, după două trei volume pline de făgăduință amuțesc sau se înecă în mediocritate. Au sfârșit de spus tot ce le stătea pe suflet. Nealimentându-se de nișă, banalizează apoi dincolo de epuizare primele formule. La aceasta se adaugă și disprețul „pentru efortul de expresie”. Puțini și-au făcut ucenicia la Carageale. Iar mulți nu s'au întors nici odată la Odobescu.

Astfel s'a împământat în literatură românească stilul grăbit și sec de reportaj și de proces verbal. Se scriem vii, mai colorat și literar mai durabil, un articol de polemică gazetărească sortit unei vieți de o zi, decât o carte de tiraj. Iar aceasta nu fiindcă miezul ar covârși pojghița fragilă a formei, cum se întâmplă cu romanele lui Dostoevski, ori Tolstoi și ale tuturor rușilor în genere. De prea mult miez nu ne putem plânge. La romancierii ruși stilul tumultuos, încălțit și barbar face parte integrală, e bloc cu opera. E piatră, în care o mână convulsivă sgarie sălbatec o imagine pentru totdeauna vie în mintea lectorului. Ori noi nu ne-am întors la literatura rusească, decât pentru a imita pe cei mai ieftini și mai europeni, pe romantici sau pe Turghenef. Nu putem invoca dar misticismul lor chinuit și umbros care nu a îngăduit slavilor, să-și croiască un strai

RĂZBOIUL

Scrisoare întârziată

„Nu pot să'nsemn nici ziua în scrisori
Nici locul unde sunt — așa se cere,
Dar află că pe-aici cresc multe flori
Și avem acum și liniști — și tăcere“.

Epilog

În șanțul albăstrit de cicoare
o sperietoare
îmbrăcată în trențe de soldat
Pare un erou uitat.

European, armonios și cu umeri vâtuți în oglindă. Ne spunem latini. Stilul e o virtute pur mediteraneană. În literatura noastră n'o mai regăsim decât arar.

* * *

Elementarele manuale de estetică, ne învață că emoția este nouă întotdeauna, cuvântul e întotdeauna uzat. Ingrata industrie a scriitorului e să înfrăgezească cu priiejul fiecărei noi emoții, obosita Carapace verbală care în mâna reîndematecului poate înăbuși sau viola sentimentul latent. Tot astfel coardele celui mai desăvârșit Stradivarius țipă strident între degetele profane. Emoții mai puternice de cât cei mai desăvârșiți artiști ai lumii vor fi simțit poate de mii de ori anonimi despre care nimeni nu va pomeni vreodată. Căci aceia nu au știut fi expresivi; și emoția neexteriorizată nu-ne interesează în sufletul individului, fie el oricât de emotiv. Ne întoarcem la gușatul lui Carageale

* * *

Atunci ?

Nu ne rămâne de cât a aștepta până când scrisul va deveni o sinceră pasiune sau măcar o lucrativă meserie. Căci preferabilă e soluția din urmă, care implică cel puțin cunoașterea și onestitatea profesională, — decât diletantismul incurajat de cele câteva case de editură în goană după manuscris. Vor aduce tineri un nou ferment ?

Nu mai avem nimic de așteptat dela cei câțiva scriitori monocorzi și cu orizontul îngrădit, pentru cari nimic nu s'a mai întâmplat pe lume dela descălțarea lui Dragoș-Vodă,

Cezar Petrescu.

Miniaturi.

Amfora.

Zaratustra se cobora a treia oară din munți. În mijlocul ghețurilor și sub sclipirea rece a stelelor, el își purificase sufletul.

Acuma cobora de-alungul Eufratului propovăduind. Și discipolii se adunau în jurul lui din toate părțile. Când a întâlnit femeea bătrână și slută a ridicat biciul și a lovit-o.

— Femeea e un animal veninos! Pe femeie trebuie s'o bați cu biciul!

Și Supraomul a trecut mai departe, urmat de discipoli, luminat de inspirație, fericit de înțelepciune.

Primăvara coborâse cu el din munți. Și malurile fluviului bătrân fumegau de căldură. Din pământ țâșneau ierburile grase și lucitoare, iar palmierii își întindeau umbrele grele de sevă. Sângele sărat al pământului umplea vinele, scormonea trupurile și spârgea mugurii.

Și privind apa grea de aur a fluviului, Zaratustra se mira de liniștea ei. Cine îi înfigea Supraomului în suflet neastâmpărul cel cotropise dintr'odată? În vârful munților, între sclipirea zăpezilor și sclipirea stelelor, nici-odată nu simțise pâlparea ciudată și caldă ce-i învăluia acum inima și-i rispea șuvoaie de căldură până în vârful degetelor și până în obraji ce i-se îmbujorau.

Atunci, dintre richitele și ierburile pajiștei, răsări trupul unei femei ce ieșea din apă. Și albă cum era, cu trupul ud și smălțuit de soare, ea semănă cu un nufăr mare, crescut acolo la întâmplare, din darul primăverii și al apelor.

Ceata discipolilor s'a oprit. Cu frunțile încruntate, cu ochii severi și caști, ei se gândeau la învățătura maestrului. Și unul a ridicat chiar biciul.

Dar Zatastra l-a certat,
— Femeea e o amforă!

UNEI MĂINI

O, mână gingașă, potir de floare —
parfumul tău e muzică'n surdina...
Vrăjești atâtea buze, ce se'nclină
cu sete spre plăpânda ta paloare...

Balsam și farmec verși tu, visătoare, —
c'un gest schimbă jalea'n cântec de lumină —
Ca'n basme, sub atingerea ta lină
din aprigi spini cresc roză răzătoare...

O, mână fină, fragedă hermină, —
ca'n vis plutești peste sonore clape:
truditelor simțiri li'ntinzi morfină,

peste melancolii cerni maci suavi...
— Copil, ce-aruncă flori în turburi ape,
mângâi durerea nervilor bolnavi...

GEORGE VOEVIDCA.

Și'n vreme ce discipolii îl priveau uimiți și ne'nțelegători, el se apropia de trupul de fildes al amforei, își lipea gura de buzele ei și însetat sorbea iubirea ca pe un vin tare.

Milogul.

De ani de zile îl știam nemișcat în același volț de stradă. N-ar fi putut spune nimeni, când venea și când pleca. Și nici dacă trăiește. Treceai pe lângă el aproape fără să-l observi, cum treci pe lângă lucrurile ce fac decorul unei străzi. El însuși, părea că renunțase să mai întindă mâna.

Așa, înfășurat în zdrențele fără culoare, îl uda ploaia și-l uscau vânturile ca pe o dărâmatură de moloz uitată — ruina unui bordei de om sărac în care nu mai pălpăia nici o luminiță. Copii îl ocoleau cu frica lucrului urât; și întorceai capul de desgust — o rană a pământului.

Intr'o zi însă l-am văzut mișcându-se neliniștit. Milogul care nu cerea nimic părea că are o intenție. Și m-am oprit curios. — În dreptul lui luceau la soare petalele de smalt ale unei flori. Cine știe cine o pierduse trecând? Și el o privea pe furiș spionînd cu luare aminte pe trecătorii grăbiți. Se temea parcă să nu fie surprins. — Iar cum nu-l vedea nimeni, s'a urnit cu greutate, a întins o mână informă și crăpată ca o bucată de argilă nefolositoare,

și nesimțit a isbutit s'o fure și s'o ascundă în sân.

Sub zarzăr.

Sub zarzărul înflorit, cei doi filosofi amici se opresc discutînd o încurcată chestie metafizică.

Căldura primăverii a ajuns pînă la ei, și din mucigaiul cărților au ieșit amîndoi la soare ca niște goange desmorte. În surtucele negre și lustruite, cum merg încet, oprindu-se și iar plecînd și iar oprindu-se, ai zice — doi cărăbuși sclerotici ce-și destind cu greutate reumatismele iernii.

Teofil și Pafnute. Teofil — spiritalistul — e lung și desirat ca un polisilogism fără concluzie. Dimpotrivă, Pafnute — scepticul e scurt și îndesat ca sfera unei noțiuni.

Sunt singuri în grădină, ei doi și — peste gard, măgarul vecinului, pirotind la soare cu urechile adînc plecate în semn de plăcere, iar aci aproape, o albină sosită de departe, popoînd numai în treacăt pe o floare de zarzăr, ca o agrafă de aur înfiptă într'o cravată albă.

Și Teofil reia argumentarea începută de mult, ridiînd un deget lung și uscat cu care parc'ar vrea să-și scrie înțelepciunea'n aer.

Și rostește o judecată universală:
— Orice lucru e sau cauză sau efect,

Iar Pafnute întărește, potrivit-și ochelarii care îi supără:

— Tertium non datur.

Teofil reia:

— Fiecare cauză are un efect.

Ergo...

Pafnute se grăbește să tragă concluzia.

— Ergo, fiecare efect are o cauză.

Și așa metodic și prudent, din judecată'n judecată cei doi prieteni ajung iar la răscrucea de unde se despart întotdeauna. Teofil zice da, Pafnute răspunde nu. Teofil crede, Pafnute dă din umeri.

Teofil vrea să-l convingă pe 'ndărătnic — și degetul iar scrie'n aer:

— Dumnezeu e cauza tuturor lucrurilor.

Pafnute însă nu mai consimte.

Și cei doi filosofi stau acum față'n față strămbâmbându-se unul la altul ca doi motani, ce nu se pot suferi, iar pe de-asupra ochelariilor ei își încrucișează privirile ca niște sulii verzi și ascuțite cu care încearcă să se rănească.

Tocmai atunci însă măgarul vecinului le curmă cearta. Cu gâtul întins spre cer, cu urechile desfăcute ca brațele unei cruci, cu mari convulsii, el își exprimă cine știe ce gând sau sentiment de măgar.

— I-Aaaa... I-Aaa... I-Aaa...

Teofil și Pafnute se opresc surprinși. În fața impetuoșității animalului ei nu mai pot continua.

Măgarul agită de câte-va ori brațele crucii, parc'ar fi vrut să se închine, și se exprimă iar:

— I-Aaa... I-Aaa... I-Aaa...

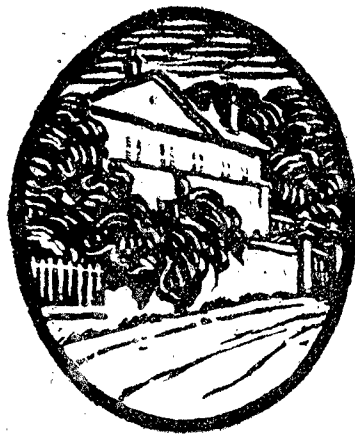
Iar Teofil se iluminează dintr'odată. Măgarul i-se pare un simbol — Privește, animalul însuși, în felul lui se roagă.

Și cu privirea înduioșată el îl învâluie și îl desmiardă prieteneste.

Pafnute însă tace. El tot nu e convins. Și'n minte caută un răspuns tăios.

Și cum contemplă îndelung convulsii de misticism ale măgarului, scepticului i-se pare că recunoaște și el un simbol. — În conturul cozii și al spinării animalului, el recunoaște arcul unui imens semn de întrebare...

AL. AL. BUSUIOCEANU.

Cei din urmă

Mergea agale, cu picioarele răschirate, sdrobot de greutatea puștei, care-i căzuse pe braț, de greutatea raniței și-a sacului cu munițiuni. Ranița îl cocoșase de tot; curelele îi răniseră de-abinelea umerii, ca hățurile neridicate cu zilele de pe mărhoagele săracilor. Din dreptul soldului stâng, pe care-l isbea într'una, sacul cu grantele îl trăgea cu putere la pământul negru și momitor.

La ultimul popas se răsletise de compania sa, de desmățata adunătură de momăi istovite, care fusese la început compania sa. Adormise sub un măraciniș, pe preșul moale de frunze gălbui și camarazii îl uitaseră acolo. Acum zadarnic scruta zarea nelămurită a drumului pierdut în nesfârșit. Nu era nici urmă de companie. O clipă a crezut că a greșit drumul și că fără să vrea a luat-o înapoi spre ei—spre cei cari veneau din urmă, puhoiul amenințător al dușmanului, care înainta, înainta grăbit, îl simțea cum înaintea nevăzut în adâncimea liniștei din urmă. S'a uitat la soare și a socotit că e pe drum bun; dar când te rătăcești par'că soarele poate să-ți spună pe unde trebuie să apuci!

Dar mergea înaintea, șovăind, pe drumul ce se deschidea ca o parte printre tarlalele de pământ negru și înțelenit, pătate ici, colo, de petecele galben-verzui ale vegetațiilor părăginite. Simțea că într-acolo trebuie să fie Moldova cea, către care porniseră. Intre soare răsare și miază-noapte.

De trei ceasuri de când se trezise singur după somnul popasului și de trei zile de când avuseseră cea din urmă vraiste cu dușmanul! Înainta fără să crăcnească, cătând a ghiți în mersul îndărăt al țărânei, de sub picioarele, care par'că stătuseră pe loc, puterea grozavă, care-i trăgea grantele, din fundul pământului. Îi simțea pe ei, din spate, vânători nenumărați, cât frunză și iarbă, înarmați până'n dinți, după el, biet vânat singuratec și ogărjit.

Ideia aceasta îl făcu să rânjească prost. Atâți pe unul! Hă! Oare dacă l'ar prinde, ce i-ar face?... Ce-ar putea să-i facă? Vor striga: stai! Ei iacă, stau! Ce vor putea să-i facă atunci?

Se poticni de un bolovan și șovăi o clipă; stătu să-și recapete cumpătul.

...Si? Să se sature! De ce l-au lăsat acolo, în măraciniș? Doar își cătase și el, un loc pentru odihnă...

Somnul.

*Te simt, pic vag de fericire
De liniște și de uitare
În cari gându-abia mai doare...
Sânt propria mea amintire.*

*Mă las să mor în clipa asta:
E-o liniște odihnitoare.
Simt peste neagra-mi întrupare
Cum noaptea și-a închis fereasta.*

*Trec parcă dincolo de moarte
În trupul negru ca o barcă;
Mă uit pe mine'ntreg, și parcă
Durerea mea-i așa departe!*

*Pe ochi albi cad gene grele
Ca niște umbre mari pe lacuri,
Și reîncep, bătrân de veacuri,
Prologul neliinței mele.*

Demostene Botez

Își aminti însă de alt popas și de toate popasurile, când cădea sdrobot de oboseală chiar în huetul tunurilor. Și ochiul scăpărător al plutonierului Bârneață îi răsări deodată, ca o lumină bruscă, supărătoare, drept în mijlocul creierului.

— Nu mint, trăiți dom' plutonier.

Dealtminteri îl văzuse și domnul căpitan, când o luase spre tufişuri, și nu-i sbierase ca de obicei, cu glasul lui de haraba spartă:

— Mocanu Ion! Un'te dosești pe-acolo hoțule? Să te răslețești de noi? Hai?

În zare, într'un mănunchiu schilav de copaci, străpuns de o cumpană de fântână, luciul unui co-periș îi răscoli orbitor adâncul ochilor.

— Trebuie să fie canton...

...Hm. Toate sunt pustii. Dar tot s'o mai găsi o găleată de apă... Apa au lăsat-o...

Picioarele îi cătau tot mai în lături. Bocancii cădeau greu pe pământ, stârnind pietricelele.

De undeva, poate dela canton, se auzi un lătrat stins de depărtări. O pasăre țâșni speriată dintr'o brazdă și porni săgeată în scăpătat.

— Se duce la ei... și nimeni n'o întreabă.

Urmări în gând pasărea trecând ca un glonț în revărsarea apu-

lui, peste coifurile lucitoare ale nemților. Nici unul nu-i dă aminte. Și păsărica zboară înaintea, ca vântul care-o duce. Și poate mâine îi cântă de pe șură, bună-dimineața nevestei...

Icoana casei bătrânești în lumina firavă a dimineții îi făcu par'că un gol în inimă. De când nu mai văzuse el casa bătrânească? Oare o fi rămas ea tot așa, cu ei acolo? S'o fi schimbat ceva dintr'ansa, din sat, din văzduh, din lunca Țolului? S'o fi făcut toată țara nemțească? Vrăbiile s'or sfădi tot cu atâta aprindere pe miriștele pustii? Și vântul toamnei o cântă tot cu glasul răgușit al părintelui Năstase prin ogeagurile largi? Ce s'ar putea schimba? Lucrurile rămân totdeauna aceleași. Și totuși par'că nu-i venea a crede. Se trezi oftând:

— Cum nu m'ai făcut Doamne, o păsărică...

... of, of maică, măiculică, ce ți-am greșit eu ție...

... te ai ascuns nemernicule să fugi! Hoțule, hoților! Trădătorilor! Toți ați fugit! Toți. M'ați lăsat singur. Singur. Să mă prindă și pe mine. Hoților! Cum să nu mă prindă, dacă m'ați lăsat singur.

— Că nu fugim domnule căpitan.

— Taci nemernicule! Toți o să fugiți. Vă cunosc eu. Vă știu cine-mi sunteți. Dezertorilor. Azi unul, mâine altul. Până o să mă prindă și pe mine. Voi o să răspundeți de prinderea mea. Să știți? Hai? Rămâneți unu' câte unu' în urmă. Câți au rămas Bârneață, eri?

— Nici unu' domn căpitan.

— Cum nici unul. Da' alaltăeri?

— Nici unu' dom' căpitan. De când n'am mai avut lupte, de-a-tunci sunt cu toții la apel.

— Minți, mințiți, nu mai ești bun de nimic; o să te degradez să știi. De ce n'a fugit? Vreți să scăpați de răspundere dacă m'o prinde cumva și pe mine? De-acum vă plănuiți! Ha? Tălharilor! V'aduc pe toți la curtea marțială după război...

Când ajunse la canton soarele scăpătase. Nourii viorii aninau pete de cerneală turbure pe copacii schilavi. Câinele, care lătrase adineaori, se ridică greoi de după un ciot de copac și se apropie gudurându-se de so'dat. Cantonul rămânea mut și oblonit.

— Ce mă cuciuie, măi. Mă Corbea mă, cum te chiama pe tine, mă Corbea măi? Te-au lăsat să le păzești casa.. hai...

Se gândi să-i arunce o bucată de pâine din codrul uscat, pe care-l mai avea în sac. Dar se temu c'o să-i ducă doru' mai

târziu. Se mulțumi deci să mângâie câinele și se apropie de fântână. Își potoli setea cu o găleată întregă. Apoi rezemându-se de ghizduri strâmbă nedumerit din buze :

— ...ce-o fi având domnu' căpitan cu răspunderea aia ?

Se lăsă greoi pe o buturugă de alături. Câinele i se lipi gudurător de piciorul stâng. Simți cum se revarsă oboseala din trup ca frigul fernei la dogoarea jăratecului din vatră. O simția cum se destramă pale, pale, din împietitura mușchilor sdrăbiți, din șalele sdruncinate, din umerii încovoiați. Privi drumul pe care ajunsese. Calea pornea înapoi fașie încă limpede, învinețea încetul cu încetul, pierrea în roiuri de neguri, dispărea cu totul în domnia mogăldetelor întunecate din fund. Acolo, în împărăția aceea a întunerecului, ochii lui se opriră plini de teamă și nedumerire.

...de ce l'au lăsat singur. Doar domnu' căpitan l'a văzut..

— ... Lașilor, nemernicilor! Ați fugit cu toții și m'ați lăsat singur. Ați aflat ce bine e la ei, acolo. Nu mai credeți în.. în minciuni... cum spuneți voi... Vă trebuie acum odihnă și pat bun; cafea cu lapte și rufe curate.. cum n'ați trăit voi nici în vreme de pace. Tâlharilor! Și acum vreți să mă lăsați singur...

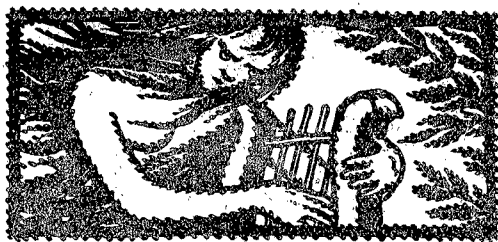
... odihnă și pat bun.. cum n'ați mai...

Potolit din răsufletul aspru și indedit, câinele își potolii privirea după căutătura omului. Și se înghemii deodată într'ânsul. Infiorat de atâta liniște necuprinsă, începuse să scâncească ca un copil; apoi se porni într'un urlet prelung și dureros. Intoarse ochii la câine; se priviră amândoi muți un răstimp. Dar parcă încurajat de muțenia omului, animalul se porni iarăși în acelaș plâns lugubru, sfâșietor.

Soldatul își făcu cruce. Vroi să-l mângâie, dar ochii îi rămăseră pironiți la botul câinelui, care se descleșta într'un fel anumit, într'un chip cum mai văzuse el undeva, de curând.

La Boița. Urletul ungurului, acelaș urlet de surprindere și durere al singurului om, pe care știa că l'a răpus, care-și proptise pantecele în ascuțișul baionetei lui. Și-și aduse acum bine aminte de ungurul acela care rămăsese trei zile neîngropat, în marginea tranșeei, la care se întorcea aproape zilnic să-i vadă ochii spăimântați și urletul încremenit.

Își făcu din nou cruce și întoarse privirea. O luminiță se aprinse în fundul negurilor, pâlpi

Avuzul

**Prea slab de azi, prin ură sau căintă,
Să-mi rup din piept atâta suferință
Și peste tot ce-a fost încet să las,
Ca o perdea, uitarea fără glas ;**

**Ne'ngăduit nici că suspin Cuvântul
Ce sună'n ape, trece lin cu vântul,
Cu tine'n foșnetul micuței rochi,
In datul mâinii, licurul din ochi ;**

**Și oșândiț să-mi stai alături bună,
Când foate'n jurul meu vuescfortună,
Iar dacă dau să'nfrâng aceste legi,
Să urci sprânceana și să nu'nțelegi ;**

**Aș vrea să-mi iau ființa'n mâini
acuma**

**Și s'o sfărâm doar pulberea și spuma!
Apoi să nasc din nou, dar fără simț,
Nici tălpi de-argint ; sau aripi mici
cu zîmț ;**

**Să nu fiu cartea'n care — oprești
un deget,
Nici patu'n care înfri, doar eu pregeț,
Icoana din perete să nu fiu,
In care'n aur doarme Sfântul Eiu ;**

**Ci, risipind reci curcubeu'n ramuri,
Avuzul care cântă'nalt la geamuri,
Și-l poți zâmbind, privi de-atâtea ori,
Că'n flori se naște, cade iară'n flori.**

Emanoil Bucuța

o clipă, crescui și se stinse. În mintea omului însă rămase. Parcă suflată de urletele câinelui, ca de un duh necurat, începu să ia proporții. Fu mai întâi o involburare ciudată de icoane fără sens, un amestec curios de flăcări și sânge și ochi de mort. În urmă apărură ungurul dela Boița: ochii erau ai lui. Dar ca norii alburii mănăți de vânt, pe fondul senin al cerului, în creierul soldatului imaginele se desfăceau și se alătuiau cu o mare repeziciune. Ungurul era acum parcă îmbrăcat femeeste; ba era chiar o femeie cântând și surzând; o figura stranie, desmățată și fixă. Dar femeia aducea tot mai mult cu loana, cu nevastă-sa și acum ea juca de foc și radea tot mai sălbatecă, iar ungurul cel mort cânta pe ladă, din armonică. Ea chiotea ca o nebună și săruta neamțul, ce radea cu aceiași ochi

sticloși, cu aceeași gură încremenită pe vecie.

Soldatul tresări. Se ridică speriat de pe buturugă. Câinele sări și el înveselit deodată, dându-i târcoale prietenești. Omul îl privi spăimântat și începu să-și facă cruce, stupind spre animal și bolborosind cuvinte de descântec.

Ajunse la drum deanteretelea, întorcându-se cu fața spre câine la fiecare târcoală. Apoi simțind pământul tare al șoselei, o luă tot înainte, în pas gimnastic, aproape fugind. Câinele îi sărea în față, rămânea în urmă, îl ajungea în salturi nebune. El continua să se închine, scuipând spre animal; uneori îndrăznește să-l cheme pe nume, ca și când ar fi vrut să-i descopere prefăcătoria.

— Mă, Corbea, mă..

Dobitocul devenea îndată și mai sprinten. În bucuria lui însă, i se părea că rade ca un om. Intrețea atunci crucile și îndesea pașii.

Deodată băgă de seamă că'n juru-i s'a făcut lumină; o lumină palidă, sângerie...

... Ei, sunt ei..

Î se păru că toate pădurile lăsate de mult în urmă au izbucnit în flăcări. Zarea se încinge necontenit de sângele vălvătăii, ca și roșul ei reflex, care i se întinde tot mai pronunțat dinnaintea ochilor.

Căci el nu îndrăznea să se uite în urmă.

Dar acolo, în rumeneala focului din spate, el năzărea umbre firoase de oșteni înzăuați, aruncând în marș neoprit picături de flăcări din torțele aprinse. Și dincolo, tot mai în urmă, prin perdeaua de fulgere și fum, vedea alți oșteni, cât fir și iarbă. Inzorzonați ca'n basme, cântând de beția triumfului, scotocind bogățiile ascunse, ciocnind cupe spumoase, târând după ei nevestele și fetele țarei; și fetele și nevestele și loana lui radeau prosteste, radeau la lumina paloșurilor, radeau veșele, radeau din toată înima de neputința gonitilor...

Era luna. Abia acum o văzuse. Când se ridicase ea tocmai acolo? Și Corbea, care dela un timp mergea atât de liniștit alături, cu limba scoasă și cu privirea cu-minte!

Intoarse ochii tot cu fereală. Dar în urmă stăruia aceeaș tăcere deplină și acelaș întunec de necuprins...

* * *

— Oamenii abia se mai țin, șopti plutonierul Bârneață la urechea domnului căpitan.

Dar domnul căpitan părea că

n'aude nimic. Și când Bârneață rămase iar în urmă ridicând din umeri, ca omul care nu mai înțelege nimic, domnul căpitan zâmbi satisfăcut, iuțind și mai mult pașii.

Soldații nu mai țineau nici un fel de rând, nici un fel de ordine. Unii rămăseseră în urmă de tot; doar câți-va se mai târau năucii în scatele domnului căpitan, privind cu mare nedumerire la repeziunea crescândă, cu care-ș muta picioarele.

Din când în când se oprea câte unul trăgând de curelele ranitei, pentru ca s'o așeze mai bine pe ieșiturile spinărei; alții o lăsau să atârne de umăr, alții născoteau tot felul de potriveli, pentru ca să le găsească — armă, saci și ranită — o cumpăneală mai convenabilă pentru corp.

Dar foloasele echilibrului găsit durau se vede puțin, căci aproape numai decât născoci orii aceștia, cari se întreceau între ei, găseau un plan și mai nimerit pentru a împăca mersul amețitor al domnului căpitan sub pofta pământului de ai covârși sub greutatea din spate! Și isbuteau. Căci nici unul nu cădea. Mergeau înaintea cocoșaii, aduși într'o parte, clătându-se ca niște beți.

O ceată desmetică de bețivi, frânți de vin părea frântura de companie a domnului căpitan.

Dar el nu lua seama la asta, cum nu lua seamă la gemetele și la scrâșnetul blestemelor care-l urmau. El mergea înainte grăbindu-se tot mai mult și zâmbind tot mai fericit.

— A căzut Neacșu.. se apropie din nou timid și găfâind plutonierul Bârneață.

— A ha., a căzut..

Domnul căpitan mai făcu câțiva pași, apoi se întoarse brusc în fața uimită a plutonierului.

— Înțelegem noi șiretlicuri de astea, strigă el. Șiretlicuri d'astea de bătăranii proști. Vreți să rămâneți, hai? Vreți să rămâneți cu orice preț...

— Dom'le căpitan, toată lumea e ruptă de oboseală...

Domnul căpitan desfăcu doi ochi mari, par'că beți de fericire.

— A ha, toată lumea..

Și dădu de mai multe ori din cap înțelegător.

— A ha, toată lumea, toată lumea.. înțelegem, înțelegem!... Să sestrângă rândurile! răsună cu putere glasul lui de haraba.

Soldații se strânseseră. Găfăiau cu toții și ochii li se dilataseră înspăimântător. Unii mârâiau printre buze sunete neînțelese. Era însă ceva amenințător în privirile și'n

S'a rupt din sufletu'mi ceva...

S'a rupt din sufletu'mi ceva —
Eu nu știu ce, dar iată
Că pace nu'mi mai pot afla
Și nu mai pot de-atunci lucra
Și nici dormi și nici cânta,
Nici râde ca odată.

S'a rupt ceva frumos și bun
Din suflet — și știu bine
Că nu mai pot la loc să-l pun;
In van e tot ce fac și spun,
In van mi-e sbuciumul nebun
S'a rupt, s'a dus cu tine.

Ecat. Piliș

mârâielile acestei frânturi de companie.

Dar domnul căpitan nu le dădea nici un fel de atenție. Examina pe toți cu aceeași privire luminoasă și-l cântărea pe fiecare cu aceleași clătinări semnificative din cap.

— Înțeleg, înțeleg.. spunea domnealui. Care va să zică v'ați hotărât cu toții.. să-mi rămâneți..

Un murmur îi răspunse:

— Nu mai putem domne căpitan.

— Noi avem ranite.

Dar domnului căpitan îi sări tandăra:

— Taci mocofane! Aveți ranite.. a? Dar eu n'am purtat ranită! Ați găsit pretextul, ha, tâlharilor. V'ați înțeles cu toții.. Bine, bine.. lașilor...

— Noi vrem dor să ne odihnim.

— Suntem morți domnule căpitan!

— Mă rog. mă rog, rupse scurt domnul căpitan. Eu nu mă împotrivesc. Rămâneți. Vă privește. Dar eu nu pot să-mi părăsesc compania. Rămâneți, poftim! Rupeți rândurile, poftim. Dar așa să povestiți lucrurile atunci, când o fi să ne dăm seama... așa... cum a fost...

Soldații nu mai ascultau. Nici nu mai puteau să audă. Săriră cu toții șanțul, căzând unul câte-unul pe pajiștea moale de alături.

Inserarea cobora rece și solemnă. Un vântișor adia agale susurând frunzele. Plutonierul Bârneață făcu apelul. Neacșu venise. Dar lipsea Mocanu Ion.

— Unde e Mocanu? întrebă numai decât domnul căpitan, lărgindu-și din nou gura a zâmbet.

— A rămas, trăiți domn căpitan. S'a răzlețit dela popasul dela prânz.

— S'a răsețit, ha, ha, s'a răsețit. Și dumneavoastră îmi rămâneți pe drum. Bun bun, dușmanul e în spate și dumnealor au gust de odihnă...

— Ne odihnim puțin domne căpitan.

— Nu rămânem mult.

— Nu ne lăsăm prizonieri domne căpitan.

— Mai bine murim..

Domnul căpitan păru că se gândeste profund.

— Eu mi-am făcut datoria, spuse el la urmă. Dacă n'ați vrut se schimbă soCoteala. Nu mai ascultați de ordine, de nimic..

Și privind-le fețele cu nespuse luare aminte, scăpă printre dinți într'o doară:

— Am să plec singur..

— Mergem Cu toții domne căpitan

Domnul căpitan fără o mișcare bruscă și reținu Cu greu un strigăt de satisfacție.

— Știam, știam că n'o să mă lăsați. Vreți să mă țineți cu voi, să mă dați peșcheș neamțului...

— Nu ne dăm domne căpitan.

— Murim cu toții

— Murim până la unu!..

— Știm noi, știm noi basme d'ăștia..

Aci domnul căpitan oftă:

— Bine băeți, fie voia voastră. Dar veți da seama.. veți da seama.. se va termina și războiul ăsta. Să nu fugiți de răspundere. Eu vă iau pe toți mărturie să spuneți cum s'a întâmplat. Eu mă spăl pe mâini. Eu n'am vrut.. dar dacă a fost peste puterile mele.. Am făcut tot posibilul..

— Să ne odihnim puțin domne căpitan. Ș'atât...

RAZBOIUL.

Mă oprisem împovărat și ostenit
Aici subț soarele aurit.
Pădurea neagră e o biserică verde.
Coloana trunchiilor se pierde
În tavanul din smaralde boltit.

Mirosul buruienilor strivite,
Cântecul frunzelor murite,
Sunt tămâie și rugăciune
Pasul meu căuta căi mai bune.

Si iată că pe când coboram gândirea.
Într'un luminiș văd desfășurat războiul.
Negru, în furie puhoiul
își infăptuia brutal pornirea.

De subț pământ din două părți porneau armate
Cine nu le-a văzut înverșunate?
De ia mine strigăte nu se auzeau
Dar sbuciumările morții se zăreau
în trupuri sdrobite și descheiate.

Mii după mii, din găuri de pământ se târau nesfârșit.
Cel slab de cel tare era sfârșit,
Și ceia ce cu grai omenesc se zice bravura
Era dorul de pradă și ura.

Din adevăr ca dintr'un vis m'am trezit...
Lângă râul mic cu undă albastră
Am strivit cu lovituri de cizmă
Furnicile care se războiau în izmă
Îndreptându-mi pașii către lupta noastră.

* * *

— Eu aş pleca singur, dar știu
că m'ați împușca...

— Cine să vă împuște domne
căpitan, sări speriat plutonierul
Bârneață.

— Va să zică nu mă lăsați să
plec. Ca să nu povestesc acolo...
Bine băeți, foarte bine. Asta aş-
teptam. Să nu-mi ascultați ordinul.
Atâta aşteptam. Adică toCmai la
asta nu mă aşteptam. Dacă v'reți
să vă predați, predați-vă Dar de ce
nu mă lăsați pe mine să plec...

— Cum să vă lăsăm domne că-
pitan? Cine să vă lase? Plecăm
cu toții...

— Știam, știam...

Și dădu neputincios din umeri.

— Eu nu mai am n'ci o putere!
..... Soldații dormeau de mult,
trântiți pe ranițe, răsufând sgo-
motos, transfigurați de lumina sear-
bădă a lunii. Plantonul, de pe
marginea șanțului, anunță clar în
tăcerea umedă a nopței:

— Pe șosea un soldat... și-un
câine...

Și-un câine zici? sări domnul
căpitan care nu închisese ochii de
loc. Ală e neamț...

— Lasă-l să inainteze mai bine
și ia-l la ochi, opină plutonierul
Bârneață.

— A ha, tu comanzi aici Bâr-
neață? răsese amar domnul căpitan.
Uitasem că sunt prizonierul vostru.

— Nu doamne căpitan...

— Bine, bine, faceți cum v'reți.
Dar să vedem cine este... Poate
ne dă deslușiri. Poate îl facem
prizonier. Poate e o avantgardă...

Domnul căpitan să sculase,
alergase la șanțul din marginea
drumului și acum privea cu încor-
dare casca lucitoare a soldatului,
care înainta singuratec prin funi-
geala razelor de lună. Zâmbetul
domnului căpitan creștea din nou
pe figura sa lungăreață. Dar în
ochii lui plutea nelămurit par'că o
teamă.

— Poate că e o avantgardă.
Mai mult ca sigur. Si e de prisos,
ce vă mai prefaceți? Ce să-l îm-
pușcăm? Ca să ne împuște și pe
noi, cei care-l urmează. Prea târ-
ziu acum. V'ați văzut visul cu ochii.
V'au prins. M'ați dat legat neam-
țului de mâini și de picioare.

— Ce facem domne căpitan?

— Treaba voastră... ce mă în-
trebați. Eu zic să-l lăsăm să se
apropie și să-l luăm cu binișorul...
Acum e prea târziu să mai facem
pe eroii. Așa ați vrut-o... așa...

Soldatul de pe drum se apro-
piase — de tot. El nu băgase
încă de seamă pe cei trei, care-l
priveau. Doar câinele se oprise în
loc mârâind. Deodată plantonul
strigă:

— Asta e Mocanu...

La strigătul plantonului Mocanu
se opri scurt. Stătu un moment în
cumpănă apoi întinse brațele și
se năpusti spre șanț.

— Stanciule, domne căpitan...

Sări șanțul ca o minge.

Pocni călcăile în fața coman-
dantului așa cum nu le mai poc-
nise niciodată, n'ci când era
recrut.

— M'am întors domnule căpitan
strigă el cu bucuria senină, a ce-
lui care se știe de mult aşteptat.
Câinele ajunsese din trei salturi
soldatul și-acum mirosea picioarele
celor patru inși. Apoi puse etichete
pe galoanele ofițerului, întinzând
capul, parc' că să-l sărute...

— V'am ajuns domne căpitan,
se bucură soldatul, răsufând gră-
bit ca scă pat de o mare primej-
die. Până acum nu se vede nimic
în urmă...

... Dar vor veni domne căpitan.
Să mergem, să mergem, să nu
ne ajungă domne căpitan, se ruga
el tânguitor. Să nu-i vedem ne-
cinstindu-ne femeile...

Unul câte unul cu căscături gro-
zave, întinzându-și brațele ca la

un supliciu, soldații se trezeau,
deșteptați de larma lui Mocanu.
Alții cădeau iarăși numaidecât pe
iarbă. Dar câțiva rămasaseră treji,
cu urechile țintă.

— Să mergem domne căpitan
îndrăsni o voce ascunsă în întu-
nerec.

— Să mergem, să mergem, se
auzi din mai multe părți.

Zâmbetul domnului căpitan pieri.
Dar apăru iarăși îndată.

— Hm, hm, b'ne, bine, să mer-
gem, hotări el la urmă. Eu de
când vă spun. Faceți cum v'reți.
Dar e prea târziu. Prea v'a venit
târziu gândul... Haideți, la rând,
dar degeaba...

Si după un timp.

— Ha, ha, ați adus-o bine...
Ați aşteptat până acum și acum
faceți pe grăbiții...

— Nu ne dăm domne capitan.

— Mai bine moartea, complectă
Mocanu...

Soldații erau acum cu toții în
picioare.

Săreau șanțul rând pe rând și
se așezau în linie de grupe pe
șosea. Plutonierul Bârneață îi po-
trivea cu mâna. Iar domnul căpi-
tan bogodonea înaintea.

— Ați auzit că e mai bine acolo.
Mineiuni toate. Nici nu mai știi,
pe care s'o mai crezi. Din toate
trebuie să iei câteceva. Dar eu
mi-am făcut datoria și v'am spus; e o
minciună. Prizonierul e prizonier.
Or unde, amar de el. Nu v'am
spus?

Soldații se așezaseră. Bârneață
comandă: „In coloană de marș la
dreapta!” Bocnicii bătură patru
lovituri surde și sacadate. Coloana
era gata. Dar domnul căpitan,
crezu că trebuie să țină un mic
discurs de îmbărbătare.

— Să trăiți Copii! Cu Dumne-
zeu înaintea: Acum am văzut.
Voi sunteți adevărați ostași. Ce vă
pasă vouă că acolo puteți trăi

bine. Lăfăiți pe saltele moi și cu cafea cu lapte. Pe loc repaos!

În executarea comandai treizeci de pași fură ca unul.

— Să trăiți. Așa soldați mai zic și eu. Voi știți că aveți să muriți. C'aveți să vă rupeți mâinile și picioarele, că nici unul n'o să vă mai întoarceți așa cum sunteți, dacă v'oți mai întoarce. Voi știți c'o să muriți tot în noroiul șanțurilor, pe glodurile tranșelor, în călduri de cuptor și'n frig, de-o să crape bolovanii sub voi. Voi știți că n'oți mai cunoașteți mâncare, somn bun, băutură, femei. Doamne, Doamne cine știe cât! Poate ani de-arândul. Zece, cincisprezece, Dumnezeu cum o vrea și cu noi! Si totuși mergeți înainte, nu vreți să știți de nimic. Așa soldați v'am vroit. Ascultă: înainte... marș!

Dar par' că primul pas nu fu tot așa de energic ca și comanda mai războinică decât ori când a domnului căpitan. Ba dela câțiva metri de drum, ritmul călcăturilor și amestecă și datașamentul odihnit, părea tot așa de sdrobotat înaintea de repaos. Soldații înaintau pe gânduri.

Dar domnului căpitan nu-i mai ardea de muștră. Nici nu se mai grăbea de zor, ca înainte. Din când în când, privea tot mai pătrunzător în negura adâni din fund.

De-acolo însă nu răsărea nici cel mai mic sgomot, nici cea mai neînsemnată lumină. Luna, care ajunsese acum în creștetul cerurilor, își vedea de drum rece și nepăsătoare prin mărcinișul albicios și fugar al norilor sdrențuiți. Iar soldatul Mocanu Ion, care închidea coloana, se străduia să ghicească, cum ar putea fi o cafea cu lapte; și-și închipuia o licoare galbenă-alburie, în care pluteau ademenitori, bulgărași aurii de mămăligă... Si o furie nebună îl cuprinsese gândind că Ioana lui ar putea mânca acum așa ceva, în tovorosia vre-unui neamț gros, cu luleaua de-un metru în colțul gurei.

Gib. I. Mihăescu.

EROUL NECUNOSCUT

Soarta e o mamă care își bles-temă copii, când aceștia poartă prea adânc prin viață, poezia.

Din cafenelele literare dinainte de război, — intelectualii s'au risipit. Unii au murit, (pe aceștia i-am uitat demult) alții au rămas în smărcurile mediocrității, pașii unora s'au îndreptat spre casele de sănătate, alți pași s'au potmolit în parlament. Mâna muzei române întinde de atunci un mănunchi de lauri, din care s'au grăbit să se îndestuleze mai ales fălcile construite de atotputernicul pentru un nutreț mai prozaic. De aceea poate Societatea scriitorilor români, spre a se deosebi de o altă societate pentru protecția altor fapte, — a deschis o casă de joc de cărți, lărgindu-și într'acolo activitatea sa culturală.

Într'o asemenea atmosferă literară, adăogită celei politice, e momentul să amintim și de cei cari după ce au cântat războiul înainte de a fi sosit ceasul lui, au știut apoi să și moară departe de cartierele generale, de ziarele cu patriotismul comandat, — și cari n'au scârbit în timpul luptei eroii tranșelor cu talgerile fanfarei lor sedentare. Gândesc la poetul adevărat, al cărui frumos volum purta titlul „Viața” și care a murit unde, pe un câmp de luptă, în pământul Ardealului atunci neeliberat încă departe de cafenelele strămutate cu toată fierea lor din fumul capitalei, în cartierele iașilor. Iată, că sunt, sau au fost — și cazuri când literatul nu a suferit numai în versuri pentru ca să completeze suferința unui neam într'un volum premiat de academie; — ci a dus sinceritatea până la acel real eroism, în care sămânța vrăjmașe a unui glonț de plumb, a sfărâmat inima lui de aur. Într'o altă țară, un astfel de poet ar fi avut un monument al lui, numele său ar fi fost pomnit ca al lui Peguy ori altora din

Franta de pildă, și „Cărțile Naționale” s'ar fi grăbit să-l editeze în locul Sto canilor și Cosminilor Tânași, de cari Mihail Săulescu se deosebea de două ori; prin eroism și prin talent.

Auzita-ți că Societatea Scriitorilor Români a gândit să-i editeze cartea sau să clădească un monument? Asta firește nu interesează pe cei ce nu s'au învrednici nici să ceară parlamentului mai mult de 80 lei lunar văduvei lui Coșbuc. Auzita-ți că Teatrul Național s'a gândit să dea măcar la o serbare națională „pentru mormintele eroilor”; piesa lui Săulescu *Săptămâna Luminată*, care pentru misticismul ei românesc e un mărăgărit egal în strălucire cu actele lui Maeterlinck? Nu! Umbrele lui Săulescu sau Petică nu iau parte la ședințele comitetului, deci nu-și pot împărți singure premii cu ceilalți poeți naționali, cari trăesc în carne și'n oase și se indetulează cu eroism din vistieria țării.

Pentru marea public, — astfel Seulescu rămâne un necunoscut. Același soldat necunoscut, nu a sosit clipa să-i dăm onorurile convenite, măcar după tradiția ostășească?

Dorim ca inimi de piatră să se urnească pentru a așeza o piatră pe mormântul poetului care nu a sberiat răsuflete banalități asupra patriotismului; dar care s'a dus cu însuflețire înaintea glonțului dușman. Așteptăm ca gestul să pornească poate dela Ministrul poet Goga, — sub ocrotirea plină de duioșenie a Reginei scriitoare. Si înainte chiar de cit piatra pe mormânt, — vrem editarea și jucarea acestui scriitor; — și citarea versurilor sale în cărțile în care să învețe copii „gândurile unui mort pentru patrie”. Tiparul și lumină scenii, fiind ultimile monumente, cu care sufletul unui scriitor se împacă în nemurire chiar...

ION ALEXANDROVICI.

Râsul Verii

Moto: Știi bine că moartea te va nimici ca pe un frag în buzele ei de carbune, și totuși răzi și cânti cu frăgezme, priveliștea vieții. Ce minunat ești tristule făurar de bucurii! Iți zugrăvesc hărnicia astfel: pasări mici își clădesc cuiburile într-o gură de balaur, care se închide treptat, asupra lor.

Bunicii mei erau așa cum sânt îndeobște, bunicii care se îndrumă spre nunta de aur, purtând pe capete, rărită, beteala căruntă a nunții de argint. Prietini lor, bunicii și ei de sigur, erau mai toți la fel. Când se adunau mai mulți laolaltă, era o adevărată încântare, pentru ochi, priveliștea brumăriului, fumuriului și argintiului, odihnind cuminte pe capetele bătrânilor.

Odată — era prin luna April — ziua bunicei adunase mai mulți ca oricând. Firește — după ce au conținut urările și amintirile, după ce s'au cinstit în deajuns dulcele și cafelele — s'au întocmit convenitele partide de cărți, în odaia cea mai încăpătoare, în salon. — Stărnite de pălpăirea vântului, ferestrele deschise, cât și ușa cu giamlăc, înaripau cu străveziul lor însoțit, peretele dinspre livadă. — Eu, din altă odaie, mă tot uitam la ei, și de pe capetele lor, privirile mele se rezlețeau a lene, întâlnind crenștile înflorite. Și așa, privind printre gene, risipele de alb îngemănat în lumină, — al odăii și al livezii — mi se năluci delaovreme, că bătrânii au eșit afară să se plimbe, și că pomii au intrat înăuntru, ținându-le locul la jocul de cărți. —

Astfel mi-am trecut eu mulți ani ai copilăriei, privind mai mult decât jucându-mă. Capetele vrâsnicilor noștri oaspeți, erau pentru ochii mei, un șirag de mătâni scoase și prăfuite, pe care-l știam boabă cu boabă, și-l desfăceam în voia visului. Cu motanul pe genunchi, sau cu o carte de basme, mă cuibăream pe o canapea, priveghind cu duiosie adunările lor, cașicum eu le-ași fi fost bunic: și doar numărul anilor mei, nu-l întrecea pe al degetelor cu care îi socoteam.

Dintre toți însă, alesul meu era Moș Niculai, vărul bunicei. De ce mi l'am socotit mai drag decât ceilalți, Dumnezeu știe! De ce l'am oșebit de ceilalți, nu-i greu de

lămurit: era altfel decât ei, mai întâi avea o înfașurare neobișnuită; tocmai semnele care vădesc bătrânețea, pe el îl întinereau. Părea că râsul care încrețește obrajii copiilor, își țesuse pe chipul lui, paenjenis statornic: pornind din colțurile buzelor, resfira de-alungul obrajiilor, rotit în jurul ochilor prinși, înălțat pe sușul frunții și că odată ajuns acolo, rostogolise pe tot capul, licăririle fragede culese depe dinții copiilor, într'un vâlmășag înspumat, care străbătând fața, se revărsa mai departe prin fire lungi de barbă, la capetele cărora se oprea înfiorat, ca prins de ger.

Trupul lui era puțin adus, dar frumos; așa cum sânt pomii când belșugul rodului întrece voinicia crenșilor. Portul nu i-l mai țin minte: cine se mai uită la scoarța pomilor când crenșile sânt luminate de flori.

Hotărât lucru: anii nu-l împovăraseră cu bătrânețea oamenilor; îl înoiseră cu tinerețea pomilor.

De-opotrivă cu înfașurarea, firea îi era deosebită. Preteni nu-i știa nimeni; nimeni nu-i călcăse în casă. Pe la noi venea rareori. Când ne găsea singuri, ori juca pichet cu bunica, ori ședea de vorbă cu bunicul. Dar de se nemerea să fie lume, se retrăgea laoparte de ceilalți, și ncremenea ciasuri de-arândul. Atunci aveam un sințemânt ciudat. Mise părea că nu era în aceeași, încăpere cu mine, alături de ceilalți, ci că-l zăream cărunțind în limpedele unei depărtări, ca un pisc de ghețar, și că ochii mei îl apropiu înșelător. Domnea deasupra celorlalți, tăcut și lăuntric, păstor al singurătății lui.

Viața lui era o taină pentru toți. Bunicul vorbea despre el, cam așa: Neculai? I-un om foarte cumsecade. Știe multă carte, o călătorit mult... Fuge de oameni fiindcă nu le seamănă, și fiindcă-i un înțelept. Bunica, hotăra despre el, mai scurt: „la un sărit!“ Ba chiar se îmbeșugau, înășprindu-se, vorbele bunicii „giud-cându-l“ pe moș Neculai, mai ales când o bătuse de curând, la pichet. Dar cum erau vorbe de mânia și cum n'aduc nici o deslegare în șirul povestirii, să zicem că le-am uitat și pace!

Spuneam că mi era drag Moș Neculai, dar n'am spus cum de-am legat amândoi prietenie; că de văzut îl vedeam când și când, și cum mai era și dus pe gânduri, de unde și până unde să bage în seamă o așchie de om ca mine?

Iată cum: Aveam bunicii o sumedenie de vietăți în ograda lor încăpătoare. O cerea rostul gospodăriei și veselia ei; ograda fără de pasări, fără de animale, e ur-

șuză ca o oada de copil, fără jucării. Din tot norodul acesta, tovarăș mi-l alesesem pe Bum: un căne danez, care aducea a poney din pricina înălțimii, și a elefant, din pricina culorii. Il numeam așa, fiindcă lătratul lui semăna cu o bolborosire de tobă mare.

Bum avea multă ciudă pe Scrum — motanul nostru — fiindcă: Scrum se îmbrăca în cenușiu — la fel cu el; fiindcă adăpostit îndărătul scutului străveziu al ferestrei, motanul îl privea în ochi, ba chiar îi și întorcea spatele, ridicând coada necuvincios; și fiindcă, la urma urmei, Scrum cuteza să fie motan în fața lui, a dulăului Bum!

Ciuda-i ciudă, lesne și nescocetește pricină de ușurare, dar un căne ca Bum știa s'o stăpânească. De aceea, de câte ori îl întâlnea pe motan prin ograda, se mulțumea să-i mârăie în față, chipurile spunându-și numele: aceasta cu duhul blândeții și al cuvînței.

Întâmplarea însă, le-a cârmuit odată pași spre o răspântie a vieții lor: strachina cu mănecarea cănelui. Cum s'o fi potrivit nu știu, dar Bum era sătul în ziua aceea, Scrum era flămând. Bum înțelept, se culcase în preajma strachinei, așteptând să-i treacă sațul. Scrum, după o amănunțită cercetare a mișcărilor cănelui, crezându-l adormit, se apropie bișișor de strachină, ușor ca fumul, se opri la marginea ei, întoarse capul spre căne, îl îndreptă din nou spre strachină — cumpănind primejdia cu ispița — și la toată urma, liniștit de sforăitul cănelui și înduplicat de îndemnul stomahului, se hotărâ; și începu să mănânce motanul, atât de încetșor, atât de tainic, de parcă vorbea strachinei, la ureche.

De-acolo i se trase rușinea, căci Bum, mehenghi mare, se prefăcuse numai că dormea. După ce lăsă pe motan să se îndestuleze, se năpusti asupra lui, cu un salt mărăitor, îl răsturnă punându-i laba pe pântecul plin, îl privi galeș, cu capul pe-o ureche, își ridică buza de sus descoperindu-și colții surăzători, și începu să-l lingă cu lacomă desfătare: credea pe semne, Bum, că șterge culoarea matanului.

Era așa de hazlie perechea lor, încât eu care-i urmărisem de la început, râdeam cu hohote, bătând din palme. O mână lăsată pe umărul meu, mă făcu să mi întorc puțin, capul: în spatele meu era Moș Neculai. Râsul meu se oglineda sonor în râsul lui. Râdeam acum, unul de altul, și cum râs cu râs se întetea, nu mai conteneam.

Hohotele acelea au fost botezul prieteniei noastre, eu îi eram drag,

BOI ȘI PLUGARI

Sub cerul care arde ca un rug
 Înfigi în umedul pământ anticul plug
 Care desfundă brazde moi!
 Ești frate bun cu bunii boi
 Scriindu-ți tragedia cu copita pe ogor.
 O, frate-al lor,
 De suferință și necaz
 Când ceru verii asvârle albastrul lui talaz
 Pe umeri de grădini
 Lași fruntea'n jos, prelung suspini
 Și lacrimile tale cad
 Pe fața-ți neagră-vechiul vad.
 Din fundul, vremilor ce dorm
 În al legendei somn enorm.
 Strămoșii tăi, ai țarinii eroi
 Au fost de-apururi lângă boi.
 Și-au frământat mereu pământul
 Alături, pe când, în trecut, vântul
 Le șușotea povești străvechi.
 Ca o bunică la urechi,
 Voi l'ați udat cu sânge și sudoare
 Și-ați smuls din ceruri razele de soare
 Pe care le-ați sădit în ăst ogor.
 Și-a răsărit un val de aur lucitor
 Care s'a scurs în nesfârșite unde

Departă.....cine știe unde?
 În cine știe ce hambare
 Din țările fără hotare?
 Tot ce muncești e ca argintul viu
 Se duce pe pustiu!
 Și tu rămâi cu palmele, bătătorite
 Agonizând alături de vite
 Cu care'mparți frățeste sărăcia și necazul
 Simțind grumazul
 Înăbușit de ghiara eternei nedreptăți.
 Pe când din zări pierdute enormele cetăți
 Cu mii de brațe goale, cu mii de guri
 Căscate
 Intind ne'nduplecate
 Tentaculele vii
 Ce sorb din rodnicia imenselor câmpii.
 Și sug adânc pământul din vine și artere
 Din care se îmbată cu musturi și cu
 miere
 Ca 'ntr'un cules de vii.
 Mănoasele câmpii
 Sunt triste cimitire din care es strigoii
 Mergând de veci alături: plugari și
 frații boi!

D. Karnabatt.

fiindcă știam să râd, și râdeam
 cu poftă; el mie, fiindcă mă făcea
 să râd. Și m'am trezit tovarăș de
 veselie al acestui bătrân tăcut și
 închis pentru toți cei de-o vârstă
 cu el.

De — atunci, spre marea uimire
 a bunicilor, Moș Neculai veni mai
 des pe la noi. Și de câte ori venea;
 ne duceam împreună în ogradă sau
 în livadă — și râdeam.

* * *

Semănasem ani mulțișori, în
 urma mea, pe nesimțite, așa cum
 își pierd copiii, acadele, diintr'un
 buzunar găurit.

Copilăria, cu ochii umezi, îmi
 șoptea: „Ești atât de mare și eu
 atât de mică! Nici înălțându-mă,
 nu mai ajung, cu mânuțele mele
 pline de colb și de rouă, să-ți
 acopăr ochii care privesc aiurea.“
 Iar bunica ofta: „Ești gogemite
 holtei cu minte de copil!“

Era în toiul unei erni cumplite,
 într'o Duminecă, pela vremea prân-
 zului. — Odaia de mâncare a bu-
 nicilor, așezată în sub-sol, se în-
 vecina cu bucătăria. Din această
 pricină, în fiecare zi, la oarele prân-
 zului și ale cinei, bucătăria primea
 măgulirea mirosului de rășină afu-
 mată alături, și odaia de mâncare,
 prin nasurile noastre, simțea jig-
 nirea unui iz de ciapă prăjită din-
 colo. —

Cum spunem, era la vremea
 prânzului. Bucătăreasa așezase far-
 furia cu friptură, pe masa rotundă
 în jurul căreia se așezau bunicii,
 Scrum și cu mine. Bunică, după
 ce îmi covârși farfuria cu o bucată
 vrednică mai de grabă, de puterile
 lui Bum decât de-ale mele, — voia
 bunica să prind puteri — începu să
 tae bucata pe care o împărțea cu
 bunicul. Tocmai ridicase furculița
 cu jumătatea bunicului, când nu-
 mai cu ce ne pomenim că intră
 prin ușa bucătăriei, Moș Neculai;
 chiar el! Jumătatea din furculița,
 urmând mișcarea mirată a brațu-
 lui, căzu în gura lui Scrum.

Alb, din cap până'n picioare, ca
 un om de oăm, Moș Neculai se
 oprise în prag, cu o plecăciune,
 scoțindu-și paltonul. Prin crăpătura
 ușei, zării pe bucătăreasă privind
 cu gura căscată.

Intrarea lui Moș Neculai în odaia
 de mâncare, de — adreptul prin
 bucătărie, la vremea prânzului, era
 așa de neașteptată, încât nici
 n'apucă bine să sfârșească — Sărut
 mâna și poftă mare — că bunica
 îl și luase în primire: „Piii! Ce-i
 minunăția asta?.. Te-o fi adus
 vre-un cutremur de pământ, omule?“

Iar bunicul, îndulcind năvala de
 mirări a bunicăi, îl pofti cu mâna,
 să șează, spunându-i: „Ce s'o în-
 tâmplat?“

Eu nu mă dumeream; motanul,

cu ochii țintă la bunica, aștepta
 ceialaltă jumătate.

Moș Neculai, după ce și scutură
 mustețile și barba, începu cu gla-
 sul lui blajin: „Uite ce-i Alecule,
 am venit la tine cu o rugămintă:
 să-l lași pe băiat — mă arată cu
 un semn prietenos — să și petreacă
 după amiază, la mine-acasă.“ Bunica
 pufui: era dezamăgită. Iar bunicul,
 dând din umeri: „Mai încapă vorbă!
 Doar îi băiat mare!“

Nu mai știu cum s'a sfârșit prân-
 zul și ce-a mai urmat: eram prea
 nerăbdător să văd așezarea ciuda-
 tului meu prieten, de-atâtea ori
 și într'atâtea feluri închiphuită de
 mine, până atunci. Țin minte nu-
 mai, că bunica, întovărășindu-ne
 până la antrețelul care dădea în
 ogradă, mi-a șoptit răspicat, destul
 de lămurit ca s'o audă și Moș
 Neculai: „Bagă de seamă să nu
 te calce vreo sanie; ma multă în-
 credere am în tine decât în zărghi-
 tul ista!“

Afară, o adiere geroasă ca o
 limbă de piscă, ne linse fețele, în-
 crețându-le. Ninsoarea văruise ora-
 șul, preschimbându-l în sat dolo-
 fan, asupra căruia se văruia tăcută.

După mult mers — eram aproape
 de capătul orașului — Moș Niculai
 îmi arată o căsuță, la marginea
 unui maidan; »Ajungem“.

De unde eram, căsuța apărea
 ca un zar bosumflat, CuCuț de

Ideal

*In goana-mi nebună pe stânci și prin spini,
Stau ochii mei tîntă spre-Apusul de foc —
Și pletele-mi saltă cu-al pașilor Joe,
Și-n față-mi se scaldă mi roșii lumini...*

*Zadarnic, zadarnic tu, chip de noroc,
Te-apropii în cale și vii să te'nchini:
Eu sînt din hoinării de-apururi streini
Și dornici de ducă din locuri în loc;*

*O stea care nu e pe cerul c-el vezi,
Imi mînă spre dânsa grăbiții mei pași.
Cu doruri ce nu știi de nu vor fi lași
Dar simt că vortinde spre-acolo de veci
Și gându-mi, ce-o trece câmpii de zăpezi,
Și ochi-mi de ghiață, și mâinele-mi reci...*

N. G. Tista

omăt. Cu cât ne apropiam, mi-se vădi un amănunt care-i da o înfățișare deosebită; n'avea ferești în față, numai o ușă. Așa că părea întoarsă cu spatele la uliță.

În fine, ne oprirăm în fața ușei. Omătul ne luase înainte; pașii lui albi suiseră scările care urcau din caldarâm, și acum aștepta să între în casă, cu mâna înmănușată pe clanță, privind prin gaura cheii.

Moș Neculai bătu cu pumnul în ușă, de Cîteva ori. Inima îmi zvăcnea așa de tare, încât bubuiturile picioarelor mele, care își scuturau omătul, păreau mai degrabă urmări ale zvăcnirilor ei, decât ale sfaturilor bunicei, care sunau cam așa; „Drăguță! Înainte de-a intra într'o casă, oprește-te la ușă, ștergeți bine picioarele, suflă-ți nasul, potriveșteți hainele și părul; că-i mai mare rușinea să între ca un sălbatec, într'o casă de oameni!”

După lungă așteptare, ușa se deschise, cosînd anevoe, omătul din dreptul ei, și vădind înlăuntru o săliță. Bătrâna adusă de șale, care ne deschise, după ce ne scutură de omăt, se îndreaptă spre ușa din fund, cu mersul unei cerșitoare într'o biserică. Un sipet scund, acoperit cu un șal vechiu, făcea o mătanie greoaie, în fața noastră. Două uși joase, se deschideau de-a dreapta și de-a stînga, făcându-și față.

Odată dezbrăcați, moș Neculai își frecă mâinile înghețate, își

scutură barba sticloasă de ger, și mă pofți cu o mișcare a capului să intru prin ușa din stînga: zâmbea.

O aromă de livadă încălzită de soare, mă întâmpină în pragul odăii înlăuntru a căreia priveam mirat și minunat totodată. Încăperea aceea n'o puteam boteza cu nici una din numirile odăilor obișnuite. Nici odăe de lucru, nici odăe de culcare, nici odăe de mîncare; mai degrabă o cămară de basm; dar nici l'at-o: Pereții văruți curat, erau așa de luminoși încât i-ai fi luat drept giamlăcuri mari, astupate de omăt; adevăratele ferestre însă, vădeau înșelăciunea. De-alungul peretelui din stînga ușei, o laiță. De-asupra ei, o poliță de lemn, acoperită cu tot felul de mere: bunduce cu roșeața lucitoare, ca niște cireșe pante-coase; galbene deschis, ca niște pete de șoare; galbene mai închis, cu pelița curată și chilimbarie; domnești, cu rotungimea bosumflată și aprinsă ca obrajii copiilor, după plîns; iar roșii, dar mai mărunte și mai vii ca cele dintâi. Păreau scufițe culese din pozele basmului cu scufița roșie; risipite printre acestea, o sumedenie de merișoare cu codițe lungi, păreau păpușile celorlalte. Și mai erau încă multe altele, că doar neamul merelor e tot atî de felurit cât și al oamenilor, și polița era încăpătoare și plin încărcată. Dar acelea scapă amintirii mele.

În mijlocul odăii, o mesuță joasă, rotundă, plină de ardei mărunți avînd culoarea sprintară a vârfului de nas vopsit cu roș, al lui August- cel-Prost. De jurîmprejurul mesuței un sfat de bostani așezați turcește, deșteptau imagina unor pitici gușați, adunați în jurul unui foc.

Cît despre podoa... A! Dar uitasem să spun. Intrînd pe ușă, în urma mea, moș Niculai îmi șoptise: „la seama cum pășești”. Avea dreptate: un pas nechibzuit, putea turți mulțimea de gutui galbene și unsuroase ca niște boțuri de aluat de cozonaci, care și-ar fi așteptat rîndul la cuptorul din fața laiței.

Pe pereți nici o podoabă. Doar o iconă ștearsă, avînd înfățișarea de umbră castanie pătată de puncte auri ca alepăstrăvilor afumați. Belșugul de culori firești, orînduirea lor neașteaptă, umpleau odăea cu o tăcere mirată — de joacă oprită — turburată doar de îmbufnările focului.

Moș Meculai, după ce mă pofți pe laiță, alătura de el, mă întrebă alintîndu-și barba: „Cum îți pare gospodăria asta? Cam inpotrivită cu bătrînețele mele! Nu?”

— Moș Neculai, drept să-ți spun, mie îmi pare că trăesc un basm pe care nu l'am mai întîlnit nicăeri: am trecut prin împărăția, lernii, călăuzit de un vesel Moș-Crăciun, și acum iată-mă ajuns la tainița în care se află vistieria Toamnei, păzită de un pom așa de alb încît nu știu decă e nins sau înflorit, și dacă punînd mîna pe el ar cădea omăt sau ar sbura păsări.

Bătrînul îmi dezmierdă părul. — Se bucura. decâteori îi istoriseam închipuirile mele. — Apoi căzu pe gânduri.

În cuptor, jarul roș începu să se stîngă. Un tremur de umbre mărunte îi înghițea treptat, strălucirea. Părea că buze repezi, sugeau pe ascuns, un miez de har-buz.

Bătrînul, cu privirile departe, îmi îngănă vorbele: ... „Păzită de un pom așa de alb, că nu știu dacă e nins sau înflorit” surăse trist. „Dar tu nu știi povestea pomului moșneag sau copil, cum îi spui tu! Să vezi. Odinioară, într'o pădure depărtată, laolaltă cu ceilalți copaci, mai tineri sau mai bătrîni, se înălța de-asupra pământului din care răsărise, un pom. Primăvara, asculta cu toate rădăcinele, graiul sevei din adîncuri; cu trunchiul îl lămurea; și crengile lui, mai târziu tocmai, începeau să rădă, așa cum răd și copiii, de fericire și de mîndrie, când au

izbutit să lămurească năzdrăvăniile unui basm, și se minunează cât de meșteșugite și de hazlii, sânt. Și crengile pomului erau așa de îmbeșugate de floare, încât păsările care se adăposteau în el erau tănuite, și glasurile lor păreau chiar râsul pomului. Apoi încet, cu chibzuință și cumpătare, frunză cu frunză șoptind, se desfăcea vara pe crengi, căci pomul, ca și copilul, rostea pe îndelete, basmul ascultat, de teamă să nu uite ceva, povestind. Și zilele se făceau tot mai mari și mai luminoase, așa cum să măresc zâmbitori, ochii unui bunic, atunci când își ascultă nepotul, istorisind așa de frumos și cu-atâta tilc urzeala unui vis, sau a unui basm. Și iată că pomul începea să se îmbrace cu zale numai și numai de aur, și prindea să și făurească buzdușane rumene de roade — arme nevinovate, ce-i drept, dar pentru 'el strașnice — căci pomul ca și copilul, voia să'nfăptuiască basmul știut, și-l înfăptuia cum putea

Trecea toamna, cu foșnet viteaz de frunze și de vânt, cu izbituri voinicești de fructe, cu săgeți de cărduri călătoare, și pomul, ostenit de-atâta joacă, adormea, și zalea zdrențuită îi cădea la picioare, și buzdușanele înfierbântate cădeau peste zale.

Trecea iarna albă ca un surâs de copil adormit — și când pomul se deștepta din nou, asculta același basm, dar lui i se părea că-i altul, fiindcă dormind îl uitase.

Dar odată și odată, pomul cel fericit și cuminte, — momit poate de zborul păsărilor, — de pribegia vântului, de goana vietăților pădurii, sau poate sătul de neclintirea lui — s'a răzvrătit împotriva ursitei, râvnind să fie slobod, să poată și el cutreera pământul, în voe. Și pământul l'a făcut să și ispășească răzvrătirea, împlinindu-i dorul. Astfel pomul s'a născut om, pe același pământ, dar izgonit din el. Cât i-a dăinuit copilăria, a fost fericit nu fiindcă era om, ci fiindcă mai era pom. Bucuriile copilăriei nu erau decât pârguirile tomna-tece ale celor depe urmă roade, pe care pământul i le mai lăsase. — Dar asta n'o știa încă Copilăria i s'a mistuit curând, cum se mistue vlaga pomilor dezrădăcinați, și cu ea depăși anotimpurile fericirii. Întrând în al cincilea anotimp, acel al amărăciunei omenești: anotimpul sufletului.

De-atunci, a simțit trupul lui, mâhnirea pașilor înstrăinați de pământ, de-alungul pribegiei lor neliniștite.

De-atunci a îndurat trupul lui, povara singurătății depline, împrejmuit de singurătățile haine ale oamenilor.

De-atunci au suferit mânele lui, umiliința crengilor sterpe, care nu pot decât să despoae crengile rodnice... Si pomul cel trist că i se împlinise dorul, fugind de semenii lui oamenii, despuindu-se de trufia amară a cugetului, veni înapoi, sărac și umil ca un cerșitor, cu părul alb, alb ca un pom nins sau ca un pom înflorit, să fie paznic al vistieriei Toamnei, care odinioară fusese a lui.

Si s'a sfârșit basmul început de tine.

Ajungând aici, Moș Neculai își sprijini coatele de genunchi, își

cuprinse tâmpilele cu pumnii, și și aplecă fruntea, privind parcă fundul unei fântâni.

În tăcerea odăii, un bâzâit ușor, ușor, — deșteptat de mult poate, dar nebăgat în seamă, de urechile mele — începu să se gudure mărunț, mărunț. Moș Neculai își surâse: „Ha! Mi-ai descoperit lăutării!” Sânt câteva muște din mulțimea acelor care mă necăjau astă vară. Le păstrez cu sfințenie, toată iarna. Si văzându-mi mirarea, urmă: „Uită că sânt muște. Lasăte furat de bâzâitul lor, o să vezi...”

Jarul din vatră era stâns. Desigur, se înopta afară, căci încăperea începuse să se întunece. Dar umbra nu venea pe giamuri, ele păreau mai curând invinețite de frig, decât de umbră. Pe gura vetrei, adâncă și posomorâtă ca un

tunel deschis în inima pământului, veneau umbrele.

Urmând sfatul bătrânului, am închis ochii înviorați de risipa culorilor, ascultând ușurelul bâzâit.

Zizz... Zizz... Zizz...

Ca niște mătăanii de vânt, aromele fructelor îmi alunecau prin nări, în piept, lărgindu-l.

Zizz... Zizz... Zizz...

Ca arșță, potolită de umbrare, mă învăluia căldura.

Zizz... Zizz... Zizz...

Culcat în iarba multă a livezii, la umbra dulce a pomilor, simțeam cum îmi crește sufletul tremurător pe tremurul ierburilor, înfiorat în risipirea lui treptată, de zumzetul gădilitor al găzelor...

Abia când am deschis ochii m'am dezmetecit. Ascultasem în plină iarnă, în casa unui bătrân, râsul verii.

În umbră, capul blândului vrăjitor, dormea alb, apropiat de mine, și părea atât de departe, ca o lună văzută prin vis.

* * *

Când a murit Moș Neculai, e mult de-atunci, mâhnirea mea a fost adâncă. Pierise într'un mormânt, pomul veșnic înflorit, care și scutura belșugul pe sufletul meu.

Vor spune unii — deopotrivă cu bunicul — că era un om cum se cade, alții — deopotrivă cu bunica — îl vor socoti un nebun; vor fi și de aceia care vor spune că era un visător nevinovat, și vor adauga, desigur: n'a scris nimic! Păcat!

Eu știu atât: că dela el am învățat cum se păstrează pururi în suflet, frăgezimea vremelnică a obrazilor copilărești. Și mai știu, că Moș Niculai era un copil fermecător.

IONEL TEODOREANU.

PENTRU CETITORI

Binevoitoarea primire a publicului cititor a întrecut modestele noastre așteptări. Primul număr al revistei s'a epuizat în mai puțin de zece zile, așa că Administrația e nevoită a anunța prin aceasta cetitorilor, nouilor abonați și depozitarilor că nu mai poate răspunde nici unei cereri.

Nouile abonamente vor decurge dela Nr. 2.

Intrucât, începând cu luna viitoare vom da o mai largă extindere părții artistice a „Gândirei”, reproducând tablouri atât dela expozițiile artistice din țară cât și dela cele streine, am dispus tipărirea unei ediții de lux, pe hârtie specială, numai pentru abonați

Costul unui abonament pentru ediția de lux va fi 200 lei anual, abonamentul pentru ediția obicinuită rămânând același.

Deprecierea monetară

Puterea cumpărătoare a monedei a scăzut sub o zecime din valoarea ei inițială. Marea mulțime pune și azi încă vina exclusiv pe inflația monetară, adică pe emisiunea anormală și adeseori desmățată de hârtie monedă. Ca paliativ s'a propus de repetite ori și în diferite țări împrumuturi naționale forțate sau nu. Propunerea pleca adeseori dela economiști titrați și recunoscuți.

Am arătat încă din 1918 că explicarea e principial falsă, că soluția e simplistă și naivă și am indicat de pe atunci însă factorilor răspunzători că această depreciere va crește încă. Am arătat adevăratul mecanism, al fenomenului, fixându-i ordinea de mărime, (care s'a dovedit exactă) și arătând că fenomenul este mondial, definitiv și ireversibil.

Am mai arătat că statul n'avea nici putința nici interesul să readucă moneda la valoarea ei primitivă de cumpărătoare, ci că, din contra, a o face ar fi și primejdios și imoral.

Doi ani de evoluție economică și financiară mi-au verificat experimental demonstrația și previziunile.

Dacă aceste previziuni nu constituiau de fapt o nouă teorie economică în schimb modul de a formula problema comod, ca un algoritm algebric, merită să revin asupra lui într'o revistă politicește incoloră.

Capitalul exploatat de care dispune omenirea se împarte în două categorii bine distincte: *Capital real și capital fictiv*. Se numește „capital real” ori ce soi de bun strict necesar persistenței vieții pe pământ. Din acesta capital fac parte articolele de hrană și consumație strict necesare comunităților omenesti, uneltele de producție ale acestora; sursele de energie (animale de tracțiune, lemn, cărbune negru alb și albastru); sursele de materii prime în exploatare precum și mijloacele de transport și comunicație.

Dară acest capital real ar dispărea în total sau în parte, o parte corelativă a omenirii ar pieri în aceeași proporție. Aci stă și criteriul realității capitalului și justificarea denumirii. În această privință cea mai mare parte din economiști

plutesc încă în nebulos și Confuziune.

Suma totală a acestor valori reale, capitalul real disponibil al omenirii la un moment dat, se poate evalua efectiv, în orele de muncă umană necesare producției lor.

Se numește *capital fictiv*, moneda, hârtiile fiduciare de ori ce categorie, acțiunile de ori ce soi și mai presus de toate, *titlurile de rentă de stat*. Toate aceste valori pot să dispară fără ca omenirea să le ducă fiziologicește lipsa. Ele sunt simboluri și evaluante, nu valori reale.

Suma totală a acestor valori fictive de care dispune omenirea la un moment dat, evaluată în echivalente de grame aur, Corespunde capitalului fictiv mondial.

Valoarea medie mondială a monedei, capacitatea ei cumpărătoare în afară și pe deasupra fluctuațiilor valutare locale, economicește justificată sau factice, e determinată de raportul simplu următor:

Capital real (exprimat în orele de muncă necesare producției sale).

Capital fictiv (exprimat în echivalente de Grame-aur)

Valoarea mondială a monedei (Nr. de ore de muncă pe care le poate cumpăra un Gram-aur)

=

E destul să punem astfel algoritmul pentru a vedea modul de acțiune și natura celor doi factori cari au condiționat deprecierea monedei.

Primul factor a fost evident micșorarea capitalului real prin distrugere de produse și producători. Acest factor a fost văzut și apreciat just de toți.

Al doilea factor a fost creșterea extraordinară a capitalului fictiv. Aci trebuiesc considerate două posturi;

a. Creșterea emisiunii monetare „Inflația monetară”. Acest post a cărui importanță a fost mult exagerată nu e cel mai de seamă.

b. Creșterea enormă a datoriiilor publice ale statelor (Turitde-rentăbonuri de tezaur etc.), care dela cca 290 miliarde s'a ridicat la cca 1500 miliarde.

Aceste valori, cari constituiesc pentru detentori averi aparente constituie grosul inflațiunii valorilor fictive.

În afară de o eventuală confiscare, ale cărei efecte ar fi catastrofale pentru economia națiunilor, această inflație este ireversibilă. Aceste două posturi sunt echivalente și se însumează în determinarea valorii monedei. Au fost totuși economiști suficient de naivi sau de rea credință ca să susțină ca micșorând inflația monetară prin împrumuturi interne s'ar micșora deprecierea monedei!

În algoritmul nostru valoarea numărătorului a scăzut, valoarea numitorului a crescut, iar valoarea

cumpărătoare a monedei a scăzut în consecință. Numitorul va continua să crească, de oarece statele, chiar dacă nu vor mai emite bilete de bancă (și va fi cuminte să înceteze!), vor mai face datorii încă câțva timp cel puțin. Din acest punct de vedere fenomenul este ireversibil, ba chiar va progresa fatal în aceeași direcție, valoarea banului scăzând mereu... dacă numărătorul, — cu alte cuvinte producția de capital real, nu va crește în consecință, echilibrând creșterea numitorului.

Pentru ca banul să nu-și piardă cu totul capacitatea cumpărătoare trebuie neapărat ca producția de bunuri reale a lumii întregi și a fiecărei țări în parte, să crească cât mai mult și mai repede.

Dar pe de o parte orbii politicieni dela conferința păcii, crezând că servesc țărilor lor, sau pur și simplu urmărind o ieftină gloriolă electorală, au lovit și au paralizat mulți din factorii producției mondiale uitând solidaritatea automată a economiei mondiale și dreptatea immanentă care se răzbuună azi amar în propriile lor țări.

Iar, pe de altă parte, factorii producției mondiale își irosesc energia în producția non-valorilor, care constituiește pacotila imensă de produse de consumație luxuară și voluptară a nouilor îmbogățiți ca și a tuturor victimelor modei și temperamentului animal.

Deprecierea valorii monedei are însă și un bun, care îi răscumpără mai toate păcatele;

Deprecierea monetară este pe de o parte singurul mijloc natural, pe care îl are statul pentru a putea face față intricabilelor dificultăți financiare pe care i-le-a lăsat moștenire risipa de capital din perioada războiului. Ea singură îi permite să-și ducă mai departe cursul normal al vieții fără a risca falimentul și fără a gătui pe contribuabil; iar pe de altă parte ea constituiește singurul impozit eficace, automat și justificat pe capitalul improductiv, și exclusiv pe acesta.

În adevăr anuitățile datoriei statelor către particulari, întrec cu de două—trei ori valoarea bugetului întreg dinainte de război.

Pensiile, despăgubirile și mai ales necesitatea creșterii salariilor majorează și ele bugetul, care atinge astfel la o valoare de 5—6 ori mai mare ca cel dinaintea războiului.

Contribuabilul, trebuie să de-a deci statului de cinci—șase ori atâta cât dădea înainte de război. Dacă moneda ar avea valoarea dinaintea războiului ar însemna a face din el robul, ilotul detentorilor de rentă.

În realitate valoarea monedei scă-

zând la cca. o zecime din valoarea ei, prețul în monedă al orei de muncă a crescut în aceeași proporție. Producătorul liber de valori reale câștigă azi de 10 ori mai mult ca înainte de război. Luându-i sub forma de impozit de 6—7 ori mai mult ca înainte de război, i-se ia în realitate o cotă parte din munca lui; cel mult egală cu cea ce i-se lua înainte.

În schimb prețul mâinei de muncă crescând, capitalul improductiv utilizat, luxuar, somptuar este impus indirect, automat și în măsura improductivității sale, în favoarea comunității productive.

Acest rezultat este drept, moral și util.

Financiarii politici să nu se mândrească însă cu aceste efecte bune ale deprecierei banului. E un re-

sultat pe care nu l'au prevăzut, care a venit automat și împotriva căruia au luptat ades.

Să-și amintească de împrumuturile de „desinflațiune“, de jalnica tragedie a prețurilor maxime și de alte măsuri de același ordin, să facă mea culpa și să-și presare cenușa pe cheliile savante.

DAN RADULESCU
profesor universitar.

ODĂ PĂCATULUI

— Mihai Babits —

(Tot ce e mare, nobil și îndrăgneaș a părut vecinic păcat. Socrates, Christos, Columb, Galilei, Spinoza, Darwin toți au fost păcătoși. Acest păcat îl cânt.)

*Mândră virtute, în curtea ta cântă
Lirele lașe și lingușitoare! —
Cântecul meu în spre tine se'nnață,
Nobil Păcat!*

*Tânăr sunt încă! Și jertfă-arzătoare
Flori neștiute 'ți aduc. Le-a cules
Mâna 'ndrăgneașă, când pasu-mi călca
Margini de-abisuri.*

*Albi crini cu mirosuri amețitoare
Are buchetul și printre dânșii ca
Sângele-i spânzul lângă aloe cea
Vecinic în floare.*

*Nu cânt iubirea, păcat al naturii,
Nici stricăciunea, nici pe Cytera,
Nimfa ce stoarce de vlagă pe oameni!
Nu cânt omoruri.*

*Nu cânt hoția și pofta de-avere,
Nici tâlhăria și nici volnicia,
Nici lenea și nu cânt prostia cea
Fără de leac!*

*Nu cânt nimic din ce-aruncă pe oameni
Mârșav gunoi! Nici odată acestea
Vrednice n'au fost să poarte-al tău nume,
Nobil Păcat!*

*Căci tu ești mare, ești nou și ești tare!
Fulgerătoarea ta bardă croește
Drumuri și-arată cărări neumbrate
Prin întuneric.*

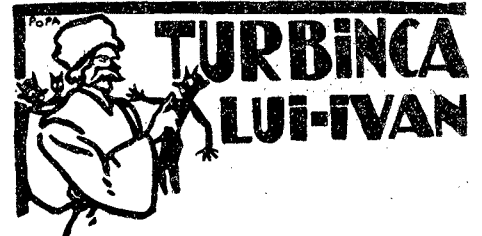
*Lumea își zice păcat, căci nu știe
Cât ești mai sus ca virtutea, dar lumea
Zace în neguri, nu știe lumina
Soarelui tău.*

*Eu mă alătur de tine! Dă-mi barda
Fulgerătoare în zări de cărbune
Și ofelește 'mi puterile 'n luptă,
Mare Păcat!*

*Brațul meu darmă, zidește... Lumina
Bardei năvalnice simt cum renaște
În meteor călător, ce aleargă
Prin înfinit.*

*Căci tu ești mare, ești nou și ești tare
Gallia tu i-ai supus-o lui Caesar,
Și în America tu ai găsit mari
Câmpuri de aur!*

VASILE AL-GEORGE.

Cosmopolis

Două după miezul nopții. Intr'un renumit dancing din Capitală. Fumul țigărilor s'a înăcrit, opac și cu greu pompat de ventuza ventilatorului. Parfumurile s'au amestecat cu mirosul de sudoare. Femeile au ochii oboșiți și fardul lucios sub genele exagerat văpsite. Se vorbește prea tare. Râsul e agresiv. Paharele răsturnate pe mese. Chelnerii abia dovedesc. Orchestra urlă. Din talgere, clopote, tobe și toace de lemn; un negru smulge dezacorduri sălbătice pentru dansul albilor.

Bob Hopkins, pe estradă evoluează savant cu mâinile de funingine încleștate de trupul unei blonde subțiri, cu părul prea oxigenat, cu buzele prea roșii, cu pomeții obrajiilor prea roz, cu umerii despoiați prea albi.

O fetiță cu pulpele goale vindoc flori albastre. Și bătrânul din colt cu buzele veștede îi șoptește la ureche ceva îndrăgneaș, căci fetița râde și-l palmuește alintat și familiar.

Două după miezul nopții, dar deabia acum au început a fi veseli.

Dela mese glasurile se încrucișează înăsprite de vin, în toatelimbele, chaotic și strident ca într'un port de extrem-orient. Un ungur, cu bărbia cufundată în aripile unui guler cartonat și înalt, își tângue vecinului o melancolică desamăgire:

— Kár hogy Bukarestben nem lehet enni egy jó paprikást...

Căpitanului de aviație, cu tâmplele umede și cu părul sburlit, Mimi cu părul decurând tuns îi amintește dela a treia masă, noaptea neplătită:

— Dis donc, mon, René? Et la dette de l'autre nuit?...

Rusul dela masă, o întoarce de umeri brutal, îi toarnă paharul pe gât, șoptindu-i încăpăținat:

— Ti sovsiem ne liubiş menia moia millieniticaia ?

Un minoritar își destăinuie grijiile:

— Für ein bedeutendes Geschäft, benötigen wir eine halbe Million, für die notwendigen Trinkgelder, damit...

Lângă galantarul cu băuturi colorate, un englez cartilagos, cască desvelindu-și fanonii până la ultima măsea:

— I am bored..

Celalt continuându-și ideea;

— With ten thousand dollars ve buy ten deputies...

Dela altă masă beat, cu mustățile de arnăut muiate în vin, Crinopulos pentru a treia oară țipă:

— Zinzirliile Țache, și vinul.. murim de țete..

Apoi întorcându-se la femeia cu ochii amoroși de pisică:

— ... și fați bagazele și merzi cu mine mititico ia Galații...

Femeia îl sărută pe mustățile ude, apoi își repară repede, repede cu bastonasul de vâpsea roșie dezastul de pe buze.

Orchestra, negrul cu talgerile, femeile, țipă din ce în ce mai repede, mai sgâriat; perechile se învârt amețitor, ventilatorul a încetat, fumul sugrumă gătlejurile, glasurile se întretaie deasupra capetelor într'un dialect babilonic:

— T'es soul mon cochon..

— Rumâni daje vcusnaho ceaiu ne umeint prigotoviti..

— Auf's küssen verstehen sich die Rumâniën..

— Csitt! Itt megy egy titkos rendőr.

— Merele, Tache și plata!

— Ki mint vet ugy arat..

— Così va il modo, bimba mia.

— Țunt ținți vagoane, ț'am plătito țpago 'dzețe miii.

— la te Kocham a ti spis.

— D'puis un an, j'ai donné..

... A Kogda mi sdielaim bolșuin revoliuțiu ?

— Grimberg nu poate, îți ziic... i'un calic.

— Il t'a pas d'mandé d'lui rendre l'argent ?

— la, seit ein paar Wochen...

— ... viens sur mes genoux et..

— Chi non sa fingersti..

— M'eele mboule și 'ocoteala...

— ... Keeping yout have ever..

Si fum; și clopote și chelneri cari aleargă cu pașii rășchirați legănând acrobatic deasupra capetelor tăvile pline; și fard topit de căldură, și o grabă înfrigurată ca și cum ar pluti teama ca nu cumva noaptea să sfârșească prea iute.

Afară vântul răcorește tâmplele ca un șuvoi rece. O birje cu calul scheletic și alb abia se urnește somnoroasă. Măturătorii alungă noaptea cu gestul morții din gra-

vurile lui Holbein, Calea Victoriei doarme cu obloanele trase.

Trei întârziati se leagănă la braț în fața Continentalului.

Moș Gheorghe, pornit de dimineață la drum, cu desaga la spate a pierdut calea. Abia îndrăznit întreabă:

— Mă rog la gară încătrău-i ?

Cei trei răspund în cor:

— Igyünk egy poharat oláh!

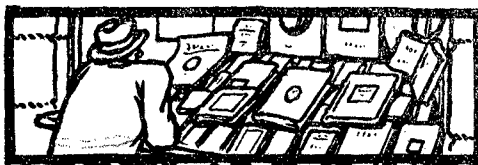
— „Kennst du das land, wo die Citronen blühn?“

— Que' q' ça m'fai ?

— Ptiu, ucigăvă toaca!

... Moș Gheorghe merge să povestească în satul lui Moldovenesc, de sub dealul cu pruni, că nemții n'au plecat încă din București.

lago

CARTI ȘI REVISTE

N. IORGA. *Războiul nostru în note zilnice*. Vol. I. Colecția „Ramuri“, Craiova 370 pag. 20 lei.

Institutul de editură „Ramuri“ a avut fericita inspirație de a aduna la oaltă articolele, cuvântările și conferințele rostite de dl Nicolae Iorga în decursul războiului. Primul volum se oprește la 25 Decembrie 1915, — vor urma alte două. În acesta sunt surprinse zi cu zi, toate nădejtile și desnădejdiile anilor de neutralitate. Dl Iorga previne lectorul că articolele au fost reproduse fără schimbări — deci cu atât mai sincere și mai prețioase: dar că a făcut numai, pe „alocurea operă de dreptate față de oamenii cari și-au putut explica intențiile de atunci“.

A judeca rolul marelui animator care a fost D sa în această turbure epocă, ni se pare temerar și în afară de orizontul nostru limitat. Sunt personalități, cari nu pot fi definitiv conturate de cât sub perspectiva timpului, asemeni giganților munți, pe care tu pitic la picioarele lor nu-i poți cuprinde deaproape cu vederea, decât în blocuri ce-ți zăvoresc orizontul. Chiar omeneștile slăbiciuni și pasiunile dlui Iorga s apă criteriului de apreciere comun. I. Iorga va avea cu toate aceste întotdeauna, de făcut față de cineva „operă de dreptate“.

Cele 251 de articole și cuvântă publicate acum, nu au numai o prețioasă valoare de material

documentar și sufletesc; ci adesea înseamnă rari pagini de înaltă literatură, adevărate poeme în proză cu ritmul care tremură încă în sufletele noastre.

Cităm câteva fragmente:

„Pe câmpul zdruncinat de obuze, acoperit de ruinele caselor arse și modicile mormintelor proaspete, o linie îngrijit ascunsă a spintecat țărâna stearpă. În fund sânt oameni a căror odihnă și hrană sânt ca ale fiarelor gonite, al căror sălaș e ca al cărțiților oarbe, a căror viață e în fiecare clipă supt gloanțe. Ce sufăr ei întrece marginile celei mai îndrăsnețe închipuiri. Zi de zi trece și acelaș șant îi cuprinde, acelaș dușman nevăzut și el, îl pândește; haina de pe dâșii putrezește, trupul se istovește de silinți supraomenești și în zare — nimic. N'au măcar speranță de a muri sus, în lumină, lăsând un nume eroic pe care să-l păstreze urmașii și cei din sângele lor să se bucure. Necunoscuți, obscuri, anonimi, ei îndură. Aceasta e misiunea lor. Fără murmur, o îndeplinesc. Dau țării lor vegherea d'in fiecare ceas, durerea din fiecare zi, renunțarea la tot ce este în viață lumină și bucurie.

Ceia ce eroul dă într'un moment, primind în schimb recunoaștere și laude până în timpurile cele mai îndepărtate, dau ei luni de zile întregi, fără nici o așteptare, cu siguranța că nu li se poate recunoaște, individual nimic...

... Și, când obuzul s'a spat lângă noi — alt om vine în loc, și atâta!“ (In tranșee).

Si asupra unei clipie din cele mai ticăloase ale neutralității:

„Cine se plângea că nu ne batem ?

Va fi o bătaie, — nu ca pentru anul acesta, ci ca pentru luna aceasta: o bătaie de flori.

La dânsa nu vor lua parte decât oamenii cari după ce în conștiința lor au biruit toate greutatele momentului, s'au convins că lucrurile merg bine și că între bolta viitorului nostru și cerul de Maiu nu e nici o deosebire.

Si astfel, în zilele când frați de ai noștri din două tabere își dau sufletul rupti de șrapnele, când râuri streine duc sângele nostru scump, fiindcă e și puțin, când foamea cu ochi de lup trece vânăta prin satele pline de femei văduve și de copii orfani, ei siguri că baromentul polltic al României e la „beau fixe“ își aruncă făcând cu ochiul, buchete de flori menite să piară în praf și în țărână...“ (Bătaia de flori. 3 Mai 1915).

DEMOSTENE BOTEZ. *Floarea pământului* Ed. Viața Românească. Volumul de poezii al d-lui Demostene Botez „Floarea pământului” ar merita fără indoială un studiu mai amănunțit. Dar distanța de timp între apariția volumului și apariția revistei noastre, ne face să ne mărginim la această simplă notă, care va avea datul — sperăm — să îndrepte câți mai mult ochii spre această. „Floarea a pământului” prețioasă și rară între scaetii poeziei române.

E o neîntreruptă spovedanic sufletească, volumul d-lui Botez; un întreg șirag de mărgăritare, care, luate în parte, boabă cu boabă, păstrează desigur strălucirea lor, dar care împreună alcătuiesc un minunat colier. Un suflet beat de frumusețile din juru-i, care nu mai știe cum să le asemne între dănsese, în entuziasmul său, pentru a le arăta și mai limpede armonia. Un suflet care apoi, încetul, cu încetul, se restrânge în sine, își privește cu ochi tot mai scrupuloși adâncurile lăuntrice și se cutremură de ce zărește acolo. Dar între aceste două atitudini, tranziția e atât e firească, înrât întreaga carte își face impresia unei bucăți unitare, compusă din meștesugit colorate capitole în versuri.

Volumul e terminat cu conținutul broșurei scoase de autor în timpul războiului: „Munții”, broșură care s'a bucurat de-un binemeritat succes. Toți, cari am cetit-o ne reamintim cu emoție versurile, care au pus pe debutantul de atunci printre poezii noastre de rară valoare:

„Privesc neregulatele profile
Și într'al zărei cenușiu noian
Imi pare-o caravană de cămile
Ce duc averea noastră la dusman.”
(Munții).

BORIS SAVINKOV. *Ceia ce nu fu...* Roman tradus din Rusește de J. W. Bienstock. Payot-Paris 12 fr. Credincios unei inexplicabile tradiții franceze, traducătorul nu prezintă cetitorilor, în câteva rânduri măcar, în fruntea volumului, personalitatea și rolul pe care Savinkov îl va fi ocupând în literatura rusă modernă. Pentru marele public e un necunoscut. Credem că tot astfel și pentru acei ce se înterează de aproape de mișcarea literară din Rusia, dar cari sunt condamnați să o cunoască numai alambicată de traducătorii francezi și nemți.

Un prietin întors din Varșovia, ne informează că Boris Savinkov e cunoscut mai mult ca luptător politic, a luat parte la toate marile mișcări revoluționare din ultimii 20 de ani, lui Anatole France i-a fost prezentat odinioară ca „asasinul lui

Plehve», iar în momentul de față conduce în capitala Poloniei o mișcare contrabolșevică, sprijinind în flanc acțiunea lui Kerenski și Miuliukof.

Un om de acțiune dar. De acțiune în cel mai slav înțeles al cuvântului, cu întorsături obscure de suflet și cu salturi inegale. Romanul se resimte. Scenele se petrec vertiginos și spasmodic. După ce întorci ultima pagină, ai senzația că te trezești dintr'un vis rău, mai tragic și mai apăsător decât cele mai groaznice în care te-au târât vreodată fantezia lui Andreev ori Ahtzibatcev.

„Ceia ce nu fu».. e revoluția rusească izbucnită acum cincisprezece ani după dezastrele dela Laolang, Port-Arthur și Mukden. În 330 pagini, mărunț tipărite — cel puțin cit două volume obicinuite în librăria franceză, — asistăm pe rând la toate peripețiile prin care trece revoluția avortată după o zvârcolire

de aproape doi ani, revoluție omorâtă pe deoparte de spânzurațiile țarului Nicolae al doilea, pe de alta de indisciplina și nehotărârea comitetelor de conducere. Personagiile centrale sunt trei frați; Andrei, Michail și Alexandru Bolotov, fiii unui general fanatic credincios împăratului. Toți trei, unul student, altul licean încă, al treilea ofițer întors din captivitatea japoneză, devin teroriști și sfârșesc la spânzurațoare sau pe baricade. În jurul lor se agită o lume stranie, hipnotizată de mirajul revoluției, târâtă în actele cele mai mărețe și mai josnice de un eroism sau o mișelie automată și inconștientă. Comitetul central, teroarea, extremiștii și moderații, Okhrana, expropriatorii, agenții provocători, insurecția dela Moscova și expediția regimentului Semenof, asasinat, execuții, explozii, trădări și conspirații, toate se precipită accelerat și dezarticulat ca pe scena unui guignol monstruos. Dela lectura celor »Sapte spânzurați« ai lui Andreev și dela documentele asupra »Pedepsii Capitale« publicate de Korolenko în afară de orice preocupare literară, dar cu atât mai tragice, — nu am întâmpinat o carte mai zgudui-

toare. Un eroism risipit inutil o exaltare mistică și nehotărâtă, o nebunie care târăe la olaltă mujici și feciori de nobili, foști hoți de drumul mare și studenți abia eșiți de pe băncile școlii, într'aceasta s'ar rezema romanul. Din cele șaizeci ori șaptezeci de personaje de primul și al doilea plan, trei sferturi mor înainte de sfârșitul romanului, la stâlpul de execuție, cu frânghia la gât, într'o explozie, într'o celulă de închisoare sau în lupte de stradă. S'ar zice că e excesiv. Dar întorcându-se la represuniile din 905 și 906, la facilitatea cu care poliția și guvernatorii provinciilor suprimau revoluționarii fără judecată și numai pe simplă bănuială, socotind că din toate comitetele centrale, organizațiile teroriste, bandele de expropriatori și grupările cari lucrau independente prin conspirație, n'au scăpat poate zece la sută, fugind peste hotare ori renunțând pentru mult timp la orice semn de viață; — recapitulând acestea toate, proporția nu ni-se mai pare exagerată. Savinkov a zugrăvit »sur le vif«, nu a improvizat dintr'un birou încojurat de o îmbelșugată bibliotecă. Iar revoluția din 1905, pregătitoare chaoticei mișcări din 1917—18, nu s'a mărginit la simple manifestații retorice și la câteva baricade ridicate pe perspectiva Newski sau pe ulițele Moscovei. Revoluția rusească, cea de atunci și cea de astăzi, nu poate fi pricepută încă deplin de disciplina noastră sufletească occidentală. O prevedea însă admirabil încă din 1889, un impresionist ca Jules Lemaitre, deducând-o numai din literatura specifică nordului. Dela aceea dată, când Franta se posionase pentru Ibsen, Bjornson, Grieg, Pisemski, Tolstoi, Ostrowski, cronicarul parizian înspăimântat de individualismul scriitorilor septentrionali, profetea că revoluțiile lor vor fi cu totul altfel decât experiențele amabile și trecătoare ale Franței. „Avem puțin revoluționari serioși, — spunea atunci Lemaitre. Sunt simpli iubitori de zizanii, sau simpli oameni de afaceri, sau amatori, prea eleganți și cu prea mult spirit. Se găsește ceva din latinul batjocuritor, până și în cei mai hotărâți și primejdioși anarhiști... Când însă poarele de Nord, când meditații și puritanii se vor pune la rândul lor să facă experiențe, fiți siguri că va fi altă ceva. Au să ne întrecă cu mult. Au să răstoarne lumea cu o conștiinciozitate, cu un scrupul, cu o credință în idei, cu o încăpăținare!... Poate le vom da tora suprema transformare a societății omenesti din Occident.”

O astfel de revoluție, încăpățî-

nată și fanatică ne prezintă Savinkov. Ca interes psihologic, cartea sa ca a tuturor rușilor rămâne o carte de vecinică consultație. Mai adâncă decât cele cari au făcut gloria lui Gorki odinioară, mai puțin literară decât ale lui Andreev ori Artzibatcev.

După „ceia ce nu fu“, autorul, dacă nu e prea mult absorbit de dinamica revoluționară, ar rămânea să ne zugrăvească „ceea ce a fost“ cu cinsprezece ani mai târziu. Căci sfârșind, romanul palpită încă de încredere fanatică în viitorul revoluției. În ultima pagină, Vania, unul dintre eroi, întorcându-se dela moșia generalului Bolotov, după ce r-a vestit moartea celui din urmă fiu, pe un drum de țară, întunecat înconjurat de umbrele nopții, sub un Cer noros din care ploua toamna, pășind singuratic spre o gară pustie și recapitulând tovarășii morți și toate înfrângerile, nu se dă încă biruit. Măsurând cu ochii întinderea mută din jurul său, ogoarele cu hotarele înghițite de noapte, se consolează la gândul că toate comitetele, agenții provocatori, baricadele, eroismul zădarnic, devotamentele necunoscute, programele indecise, toate acele svârcoliri în cari a trăit doi ani și care s'au risipit la suflarea realității, nu sunt, nu au fost decât spuma mării, „spuma poporului“. În afară de ele, și mai adânc, o forță invincibilă lucrează, a lucrat-o pentru a desăvârși mai târziu și mai groaznic »Cea ce n'a fost atunci“... c. p.

OSTLAND, 1. Mai 1921. Fără îndoială cea mai bună dintre revistele germane, cari apar la noi. Moderată în vederile ei tinde să păstreze echilibrul între tradiția, care se duce și între nouitatea, ce se naște. Între colaboratori trecutul e tot așa de bine reprezentat ca și viitorul. Lupta se dă în tăcere, și tineretului sigur de izbândă nu jubilează înainte de împlinirea vremii. — De interes pentru noi e un articol al dlui Oskar Cisek despre Grigorescu, (după tablourile marelui nostru pictor se fac și câteva frumoase reproduceri) — cu observații peste asupra acestei arte românești, despre care apusul va trebui să vorbească altfel decât până acum.

ROMA, Nr. 4. Revista dlui Ramiro Ortiz vrea să ne însprietenească într-o cât se poate cu literatura și cultura italiană. Găsim în ea studii de critică literară, notițe bibliografice de tot soiul și prea puțină literatură. Nrul din urmă ne introduce în opera de critică a lui Francesco de Sanctis, gânditorul, care pentru Italieni a fost ceea ce fusese mai înainte Schlegel pentru

Germani și alături de Vischer unul dintre cei mai pricepuți critici ai timpului. Hegelianismul estetic a avut deci o influență covârșitoare asupra literaturii italiene. — Dl Popeseu-Telega scrie despre literatura mistică italiană. Reproducem acest scurt imn al lui San Francesco, „mielușelul din Assisi“, imn socotit de Renan cea mai frumoasă bucată de poezie religioasă după evanghelie: „Lăudat fii, Domamne, pentru sora Luna și pentru surioarele stele. Lăudat fii Stăpâne pentru fratele vânt, pentru vâsduh, pentru nori, pentru pace, pentru toate anotimpurile și pentru tot ce sprijinește făpturile tale. Lăudat fii Stăpâne pentru sora apă, lucru de multă folosință, frumoasă, nepângărită și umilă. Lăudat fii Stăpâne pentru fratele foc cu care luminezi noaptea.“

IDEIA EUROPEANĂ. Anul II. Nr. 85 (1. Mai) e în întregime ocupată de două centenare. D. M. Beza scris despre Iohn Keats, de la moartea căruia s'au împlinit o sută de ani la 23 Februarie. Viața și opera acestui poet, deopotrivă de patetice, sunt conștiincios redate. Cronicarul însă n'a stăruit în destul asupra tragediei pe care a îngropat-o odată cu el Keats. Căci poetul s'a epuizat înainte de timpuri a sa moarte. După primele elanuri, a fost devorat de îndoială, s'a pătruns de vremelnicia inspirației sale căzute după primul volum și odată elanul defunct, nu și-a așteptat moartea decât ca o bine cuvântată deslegare pe care ftizia i-a oferit-o generos, la 25 de ani. D. Beza traduce din vestita „Odă unei urne grecești“ — sfârșitul cu această splendidă înțelepciune romantică:

„Frumosu-i adevăr, adevărul frumos“, — asta-i tot ce știți pe lume și tot ce vă trebuie să știți“.

D. Emanoil Bucuța adâncește figura lui Baudelaire. E poate una din cele mai emoționante caracteristici ale poetului demonic, ce s'au făcut cândva la noi. Și slavă domnului, cu prilejul centenarului de la naștere, și după ce au apărut mai întâi zeci de studii în ziarele și revistele franceze; n'a rămas cronicar român care să nu treacă prin purgatoriul slovei sale nefericitului poet al „Florilor răului.“ O scurtă „insemnare“ ne descrie încercările ce s'au făcut până acum pentru a se da în traducere engleză ce avem frumos în scrisul nostru. Impresie a făcut acolo Creangă, apoi Slavici și Popovici Bănățeanu și mult răsunset au avut proverbele românești tălmăcite de d. Béza.

NAPKELET 1. Mai 1921. Colaboratorii acestei reviste maghiare din Cluj nu sunt numai scriitorii rămași în Ardeal. Mulți dintre literații refugiați de furia baronilor creștini la Viena își trimit scrisul la Cluj. Astfel Hatvany Lajos, Szép Ernő. Cel dintâiu vorbește într'un articol despre marele liric modernist și prevăzător de revoluții Ady Endre. Hatvany știe să scrie admirabile rânduri despre acest „riporter al stelelor“, dar ciudata psihologie ungurească exagerează ca de obicei. A așeză pe Ady alături de Goethe e fără îndoială prea mult. Dar mai știi? — poate numai astfel se poate face propagandă politică.

TARA DE SUS. No. 4 Mai 1921. Satu Mare. Pentru revistele neguțătorești de tiraj din Capitală, care apar în cel mai desăvârșit dispreț al tehnicii tipografice, cărțulia modestă dar tipărită cu atâta gust sub direcția dlui Dariu Pop, ar trebui să fie o pildă. Revista din Satu-Mare se adresează unui public unde abia acum răsbate liber cuvântul Românesc. Se întitulează „pentru toți“ și este într'adevăr o mică enciclopedie românească, scrisă fără pretenții dogmatice dar nici coborâtă la acea democratizare potrivnică frumosului, prin care păcătuiesc toate revistele de popularizare de aci și din alte părți. Dl Dariu Pop a făcut o revistă și totodată o faptă bună.

CELE TREI CRIȘURI Nr. 9 1921. Această revistă „de cultură“ a făcut fără îndoială mult pentru ridicarea conștiinței în Bihor. Ar fi de dorit chiar să avem mai multe reviste de felul acesteia, în așa numitele zone culturale. Ca valoare literară lucrurile publicate în „Cele trei Crișuri“ sunt foarte inegale. În acelaș număr găsim un frumos poem în proză al dlui Emil Isac — și la recenzii o notiță, care găsește vorbe de înaltă laudă pentru „Serenada din trecut“ a dlui Mircea Rădulescu. Curios eclecticism. Nu?

LAMURA Nr. 7. Aprilie 1921, Revista învățătorilor cum era de așteptat devine tot mai pedagogică. Sumarul literar deși are o serie de nume se reduce de astă dată la frumoasele „Tertine patriarhale“ ale dlui Nichifor Crainic.

REVISTA TEOLOGICĂ anul XI Nr. 1—3 (Martie) a reapărut la Sibiu, sub patronajul Arhiepiscopului și Mitropolitului Nicolae, după o întrerupere de patru ani. În afară de prima coală și cronică, fascicola a rămas culeasă în tipografia arhidiecezană încă din primăvara anului 1917. A apărut deci în preajma Paștilor cu gânduri creștinești, și articole sortite unor serbători mai triste cu patru ani în urmă, sub stăpânire streină. Cronică ne aduce știrea că pictura catedralei din Sibiu, neprețuita operă a lui Smigleschi se macină. Simbolurile adunate în jurul Pantocratorului, îngerii cu aripi fragile și celelalte minuni, plâsmuite cu trudă de „sărmanul Smighelschi“ sunt sfâșiate de tencuiala care se scutură. Sfârșitul acesta a fost proorocit de autorii „Istoricului Catedralei“. Se pare însă că avertisimintele nu au fost ascultate. Pictura bizantină mai pierde un monument.

Reprezentăm „curentul bolnăvicios“, „monda apusului“, vom strica „buna tradiție a trecutului“, suntem iconoclaști?

Iată câteva din întrebările — nenumărate — ce ni s'au pus de pretutindeni. Am primit muștrări înainte de timp. Ne așteptăm deci și la injurii. Și acestea venite nu de acolo, de unde ar fi fost mai mult îndreptățite.

Lămuriam încă odată pentru nerăbdători, că nu am voit a reprezenta un curent sau o tendință. Așteptăm cristalizarea lor, în jurul nostru ori altora, se va vedea. Până atunci și poate chiar de acolo înainte, — vom deschide larg coloanele tuturor scriitorilor și tuturor talentelor (nu e tot una), ce se vor fi simțind bine sub modesta copertă a săracei noastre reviste. În anemica noastră mișcare literară nu este încă loc astăzi decât pentru publicații eclectice. Ori-ce alte încercări s'au dovedit hazarde. Timpul va cerne mediocritățile și va lăsa în lumină numai talentele robuste. Și talentele nu dogmatismul vor crea curente și tendințe.

Nu e menirea noastră să anticipăm.

Că vom deschide larg brațele acelor ce vor să întinerească formele de artă anhilozate, fără îndoială. Că nu ne vom face ecoul slugarnic el exagerărilor din Apus iarăși se înțelege. Prea mult literatura noastră a fost o simplă localizare.

Dar mișcarea care străbate tot sufletul omenesc după război, și care are ecou în toate creațiile de artă, — o repetăm încă odată — nu ne poate rămâne streină.

Știm bine, marea mulțime e *missionistă*, e refractară inovațiilor și în cel mai fericit caz opune o indiferență inertă elanului creator al artistului, atunci când nu ia o atitudine vădit ostilă. Mai târziu, opera timpului fixează biruințele. În deobște ele nu au fost de partea mulțimei. Dacă am recapitula numai revoluțiile din literatură, muzică și artă ce s'au petrecut în secolul trecut, — am vedea ușor că ceace a indignat fariseismul unei generații, în cea următoare a bătut monedă curentă. Romanticii, naturaliștii, parnasienii și simbolisții nu au fixat curente și capitole în istoria literară, decât spărgând, cu trudă o tradiție întotdeauna scumpă mulțimii, care nu a cedat decât după o îndărătnică și îndelungă împotrivire. Pictura cu penelel înfrăgezit s'a izbit de aceeași rezistență. Totuși cine contestă astăzi neprețuita valoarea a operii lui Monet, Pisaro sau Renoir?

Si cine se mai întreabă dacă trebuie acceptată ori nu concepția muzicală a lui Wagner, Grieg, ori Debussy?

Nici imiarea servilă a înaintașilor dar nici cea a „modele“ proaspăt transplantată de peste granițe, nu conține unii element generator pentru artă și pentru literatură. Nu vom exagera dar nici nu vom exclude înclinările firești, care pe unii ne vor întoarce pe drumuri moarte, pe alții pe poteci încă nebătute.

O dureroasă lege naturală sapă între cele mai apropiate generații, abisuri pentru totdeauna căsate. Bunăvoința, respectul, cultul înaintașilor nu fixează decât legături provizorii și adesea de o tristă convenționalitate, între cei ce se duc și între cei ce vin. E un proces etern. Nu noi îl vom deschide.

Din Basarabia, ne sosesc tot mai multe reviste și gazete Moldovenești: Renașterea Română, Moldova Noastră, Moldova dela Nistru, Cuvânt Moldovenesc... Dacă tiparul nu ar folosi și acolo, ca pretutindeni la înveninarea sufletelor prin înverșunatele polemici politice, s'ar șterge mai ușor poate din inimi urmele stăpânirii Mosco-

vite. Oricum, revistele scrise cu minte, cu o literatură adesea începătoare și pe înțelesul celor ne-deprinși încă deplin cu slova și graiul nostru — nu întotdeauna moldovenesc — ne evoacă o țară virgină de unde așteptăm să pornească țarecă „chemare de buciurn și poruncă de pârcałabi mârğineni“.

Revistele și unele ziare cari între reportagiile de asasinat și sinucideri mai găsesc nu colț de coloană și pentru problemele de cultură; au adus din nou în discuție în ultimul timp criza cărților franceze la noi. Pentru tineretul școlar și univesitar, cumpărarea unui manual editat la Paris ia proporțiile unui eveniment capital și implică o sumă de privațiuni. Pentru intelectualul nesinecurist, înseamnă adeseori nu adevărat eroism. Librarii au confecționat sigilii de cauciuc, și după-o bursă specială, de comun acord, urcă lunar prețurile volumelor nevîndu-te în rafturi de zece, cincisprezece ani în urmă. Se spunea că o asociație de librărie franceză intenționa să înființeze o succursală în țară pentru desfacerea cărților vechi și noi cu o mai moderată speculă. Se pare însă că ideea a fost părăsită. Această nepăsare ne surprinde. Pentru Franța, nu e la mijloc o simplă afacere de comerț; pierderea unei pieți de desfacere pentru o marfă diversă. E o criză de influență culturală, care ne slăbește legăturile cu Parisul și orientează involuntar generațiile tinere de cărturari spre Germania ce trimite ediții eftine, îngrijite, oferă credit și pare gata la orice sacrificii. De altfel nu numai cărțile în limba germană, dar și cărțile franțuzești cele mai eftine ne sosesc astăzi dela Leipzig și dela Viena.

Insel Werlag din Leipzig a lansat o nouă colecție: *Bibliotheca Mundi*, în care se publică capod'operile franceze în original. Au apărut până acum: „Les fleurs du Mal“ cu prilejul Centenarului Baudelaire, „Trois Drame“ de Musset, „De l'amour“ de Stendhal, și editura anunță apariția regulată a câte două volume lunar. De la Viena Colecția *Manz* ne-a trimis până acum peste patruzeci de volume, luxos tipărite, cartonate și cu preț aproape înjumătățit de cât acel cu care se pot cumpăra din editura franceză. Astfel Flaubert, Gautier, Vigny, George Sand, Musset, de Gobineau, Le Sage, Villiers de l'Isle-Adam îmbogățesc editorii nemți iar în Franța nu se mai pot tipări, fiind că asta cere... prea multe jertfe.

La Teatrul Național din Cluj se repetă acum piesa lui Rostand, „Romantioșii” în traducerea d-lui Mircea Rădulescu, cea mai bună lucrare a acestui din urmă mult premiat poet. Cu prilejul acesta, ca totdeauna, ori de câte ori teatrul pregătește o piesă franțuzească, se repetă în unele cercuri clujene, care se cred complect inițiate în misterele geniului latin; nici mai mult nici mai puțin, că ardelenii vor avea încă o ocazie să-și apropie spiritul, eleganța și rafinamentul francez, în piesele pe care le recomandă cu atâta căldură și care le-au fost recomandate și lor la rândul-le de alții. Căci și românul, de ce să n'o spunem, are și el spiritul și rafinamentul lui; în privința cărților și-a pieselor de teatru îl putem chiar compara cu un bogat catalog de bibliotecă. Cu o vervă nemai pomenită poate ori când să-ți înșire toate operele mai principale ale autorilor mondiali, să-ți sublinieze capitolele sau scenele mai îneresante. Când apoi romanul pe care-l laudă îi intră în mâini, sau vede la teatru piesa pe care o aprecia cu atât entusiasm înainte, din auzite rămâne de cele mai multe ori decepționat: el o credea altfel.

Rămâne de văzut deci dacă eleganța lui Rostand — în cea mai bună lucrare poetică a d-lui Mircea Rădulescu — va fi suficientă pentru a face pe ardeleni să pătrundă și mai profund spiritul francez, care fără a pierde nimic, poate fi lipsit une-ori și de eleganță. De altminteri clujenii știu perfect ungurește și la teatrul maghiar de-aici se joacă de mult *Cyrano de Bergerac*... În civilizația aceasta a traducerilor cu nemiluita din toate civilizațiile celelalte — a descendenților sfântului Ștefan — se găsesc piese și romane franțuzești, care la noi nici nu există încă traduse! Așa că cel mult clujeni se vor împărtași din eleganța franțuzească, poate din jocul actorilor noștri, în piesa lui Rostand; dar și aceasta rămâne de văzut.

În cursul trecutei luni, Duhamel și Vildrac, cei mai reprezentativi noștri ai Franței au ținut la Praga o serie de conferințe recenzate cu entuziasm de ziarele cehe. Vildrac a vorbit despre „starea

actuală a poeziei franceze”, Duhamel despre „război și literatură”. Cu acest prilej revistele din Praga arată că la teatrul Vinohrady au fost reprezentate până acum în limba cehă „la Lumière” a lui Duhamel și „Le Bateau—Tenacity” a lui Vildrac, care a avut un strălucit succes în Februarie la Paris, la teatrul „Vieux—Colombier”. Au mai fost traduse în limba cehă volumele „La Vie des Martyrs”, „La Possession du Monde” și „Les Phénomènes” de Vildrac.

Editurile noastre traduc încă Hector Malot și Maurice Leblanc.

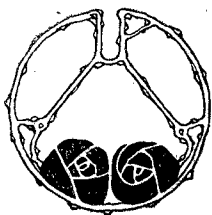
O săptămână — „săptămâna eroică” — Franța a sărbătorit o sută de ani dela moartea lui Napoleon. Aniversarea a încheiat un scurt armistițiu între toate partidele; și republicani ori, regaliști, socialiști sau legitimiști au adus cu toții omagiul funebru împăratului mort la 6 Mai 1821 în depărtata insulă a Sfintei Elena, pierdută, undeva, dincolo de equator în apele Atlanticului.

Din toată tipăritura risipită pentru a evoca acest tragic sfârșit, cititorul va rămâne să frământa mai ales sumbre reflecții asupra ingraturii. Corsicanul acela care a sfărâmat imperii, a răsturnat tronuri, a făcut mareșali din foști grajdari și regi din băeți de cărciumă; care a împărțit scaunele imperiilor ca pionii unui joc de șah, — s'a mistuit în insula aceea calcaroasă, arsă de arșiță și roasă de vânturi, singur, fără ca nimeni dintre acei ce-i datoraseră ceva în viață, să-i stea alături. Pe jumătate paralizat, cu fruntea golită de păr, cu ochii infundați, cu locul de plimbare îngrădit, adesea flămând și nevoit să-și vândă argintăriile de pe care singurul valet credincios sfărâmasese vulturul; prizonier într-o baracă unde noaptea dansau sinistru șobolanii; — împăratul nu și-a împărțit exilul și impertinențele lui Hudson Lowe decât cu un preot fost brigand în Loara, un medic, un locotenent și câțiva obscuri oameni de serviciu. Toți foștii lui generali, miniștri, pairi de Franța, senatori, toată suita pe care o smulsese magic din mediocrate își frânsese acum

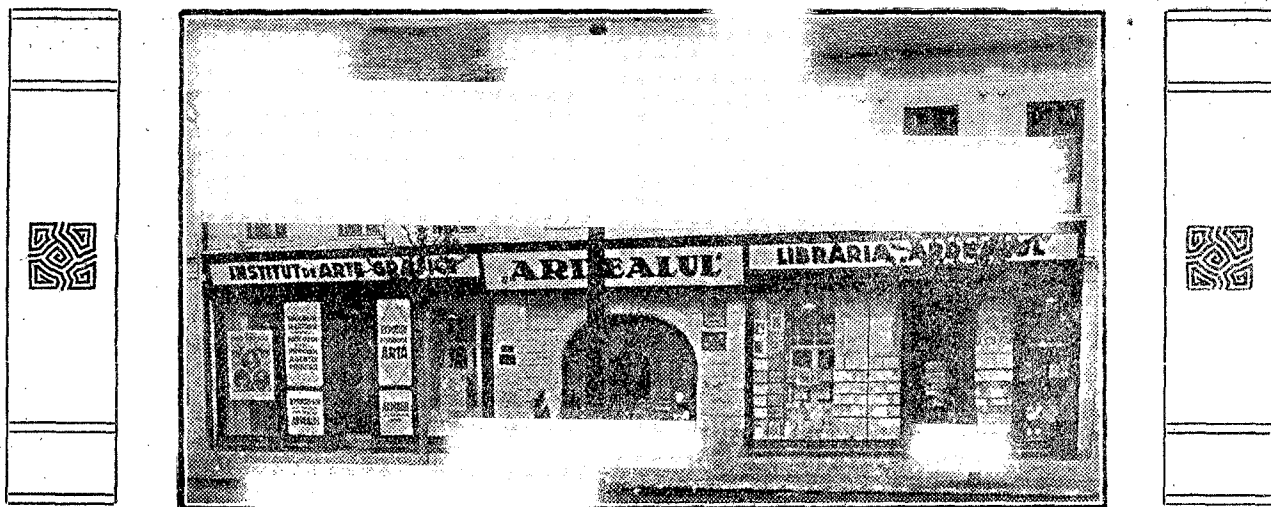
genunchii înaintea Burbonilor. Credincioși au rămas numai umilii. Grenadirii cu trupul mușcat de rănilile bătăliilor cari au sângerat toate colțurile continentului, începând cu Pirineii și sfârșind cu stepele Rusiei. Și marea mulțime pentru cari a rămas și astăzi un erou de legendă.

La optzeci și patru de ani, decanul literaturii franceze, Ernest Daudet, își publică amintirile. Ele vor încheia o neîntreruptă activitate literară de 64 ani, în care timp fratele celebrului autor al aventurilor lui Tartarin din Tarascon a publicat peste o sută de volume, cele mai multe în marginea Istoriei. Primul său articol a fost publicat în 1857 în *Spectateur*, primul său volum a fost *Thérèse*, roman apărut la 1859. A fondat apoi cu Villemessant ziarul *L'Estafete*, după dispariția acestuia *Le Figaro* și de atunci încoace a condus sau colaborat la numeroase ziare reviste, și publicații, străbătând astfel aproape trei sferturi de veac în redacțiile, cercuri politice, ministerele și saloanele literatura, cele mai variate ale Franței. Amintirile sale vor fi dar un prețios isvor de documentare. Iar activitatea sa fecundă și nebiruită nici de sarcina anilor, ar putea servi drept strălucită pildă.

Ultimul Salon din Paris, deschis în cursul lunii Aprilie, a însemnat pentru arta franceză o înfrângere. Metecii, au invadat expoziția, și pânzele cele mai bune sunt semnate: John Lavery, Beltran J. Masses, Valentin de Zubiaurre, Willaert, Myron Barlowe, Mabel Harrison, Jefferys, Bessie Davidson, Santiago Rusinöl, Frieseke, Walter Gay, Béatrice Howe; adică americani, spanioli, englezi, flamanzi, irlandezi, scoțieni etc., etc. Expoziția se întitulează încă a „Societății naționale de arte frumoase”. Ce-ar fi la una internațională?

LIBRĂRIA „ARDEALUL”

CĂRȚI DE LITERATURĂ • ȘTIINȚĂ
PEDAGOGIE • PAPETĂRIE • MA-
TERIAL SCOLASTIC • REGISTRE •
ARTICOLE DE BIROU ȘI CONFEC-
ȚIUNI DE HÂRTIE

INSTITUT DE EDITURĂ
CLUJ

STRADA MEMORANDULUI No. 22
CASA PROPRIE • TELEFON 52.
TIPOGRAFIA TELEFON 51